

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 83

София, четвъртък, 11 май

1933 г.

91. заседание

Вторник, 9 май 1933 година.

(Открито от председателя А. Малинов в 16 ч. 52 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Отпуски, разрешени на народни представители . . . 1905

Законопроект за изменение и допълнение на закона за трудовият земеделски стопанства.
(Първо четене — продължение разискванията) 1905

Дневен ред за следващото заседание 1919

Председателът: (Звъни) Понеже присъствуват нужното число народни представители, обявявам заседанието за открито.

(От заседанието отсъствуват следните г. г. народни представители: Аневъ Василъ, Апостоловъ Драгомиръ, Ачковъ Димитъръ, Бешковъ д-ръ Иванъ, Богевъ Борисъ, Бончевъ Тодоръ, Бошнаковъ Тодоръ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Славейко, Гаговъ Петъръ, х. Галибовъ Юсеинъ, Ганевъ Георги, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Говедаровъ Георги, Гуревъ Василъ, Гюровъ Лона, Дилиановъ Минчо, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димитровъ Захари, Доброволски Стефанъ, Докумовъ Борисъ, Дочевъ Момчо, Думановъ д-ръ Никола, Желябовъ Жеко, Ивановъ Борисъ Недковъ, Икономовъ Андрей, Илиевъ Стойко, Казанаклиевъ Георги, Кирковъ Кирко, Кондаковъ Александъръ, Кръстевъ Гето, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Маджаровъ Жеко, Мариновъ Василъ, Маринчевъ Георги, Мирски Христо, Найденовъ Никола, Орозовъ Александъръ, Панайотовъ Петъръ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Стефанъ, Петровъ Георги, Поповъ Стефанъ, Поповъ Стоянъ, Рафаиловъ Филипъ, Ризовъ Стойне, Родевъ Христо, Савовъ Сава, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Паслаковъ Цвѣтко, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Ташевъ Димо, Томчевъ Ангелъ, Торбовъ Тодоръ, Тошевъ Никола, Христовъ Александъръ, п. Христовъ Георги, Цачевъ Цачо, Чернооковъ Георги, Чорбаджиевъ Петко, Шонговъ Георги и Якимовъ Тодоръ)

Съобщавам на Народното събрание, че бюрото е разрешило отпусък на следните народни представители:

На г. Иванъ Драгойски — 3 дни и

На г. Стойне Ризовъ — 4 дни.

Народният представител г. Славейко Василевъ моли да му се разреши 20 дни отпусък по болест. Ползувалъ се е досега съ 4 дни отпусък. Прилага медицинско свидетелство. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да се разреши исканият отпусък по болест на народния представител г. Славейко Василевъ, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Народният представител г. Михаилъ Бойчиновъ моли да му се разреши 3 дни отпусък поради заболяване на

детето му. Ползувалъ се е досега съ 18 дни отпусък. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да се разреши исканият отпусък на народния представител г. Михаилъ Бойчиновъ, да вдигнат ръка. Мнозинство Събранието приема.

Пристъпваме към първа точка от дневния ред: първо четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за трудовият земеделски стопанства — продължение разискванията.

Има думата народният представител г. Аврамъ Аврамовъ.

А. Аврамовъ (з): По решение на парламентарната ни група, азъ се отказвамъ.

Председателът: Има думата следниятъ записанъ ораторъ — народният представител г. Димитъръ Джанкардашлийски.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, съ който ни е сезиралъ г. министърътъ на земедѣлието, за изменение и допълнение на закона за трудовият земеделски стопанства, заслужава нашето най-сериозно внимание, тъй като тоя законопроектъ, както е изложено и въ мотивитъ му, цели да изгладя социалните отношения между нашитъ граждани.

Слушахъ завчера уважаемия г. Минчо Дилиановъ, когато се качи на трибуната и осѣди партиятъ вън отъ Земеделския съюзъ, че били по начало противъ създаването на единъ законъ за трудовата поземелна собственост въ България. Г. г. народни представители! Азъ намирамъ това твърдение за твърде пресилено. Този законъ се основава на чл. чл. 67 и 68 отъ нашата конституция, където е казано, че всѣкога може да се посѣга на собствеността — тя не е светая светихъ, както се твърди отъ нѣкои. Едно условие има, обаче, което трѣбва да се изпълни, когато се посѣга на собствеността на дадени стопани, а именно да бждатъ тѣ обезщетени предварително, и не само предварително, но и справедливо, да не

се позволи по никакъв начин тяхното ограбване било за сметка на държавата, било за други някакви цели, за които става това отчуждаване. Едно подобно твърдение, като това на г. Дилинов, е въ основата си невърно. Според мене, у нас нма партии, които да отричат отчуждението на собствеността. Всички сж за отчуждението, тъй като това повелява и нашата конституция.

Н. Пждаревъ (д. с. Ц): „Позволява“, не „повелява“. Има разлика между „повелява“ и „позволява“.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Г. г. народни представители! Законът за трудовитъ земеделски стопанства има нколко измнения. Въ началото, въ 1921 г., той е с името законъ за трудова поземелна собственост, а после, въ 1924 г., е прекръстенъ на законъ за трудови земеделски стопанства. Целта, която преследва и единият, и другият законъ, е една и сща: да се даде земя на обезземелитъ и на ония земеделски работници, които биха могли да организиратъ що-годе едно жизнеспособно земеделско стопанство, което да може да изхранва една челядь, едно семейство. Законътъ за трудовитъ земеделски стопанства се различава отъ закона за трудовата поземелна собственост на първо мсто по органитъ, които прилагатъ закона. Докато по закона за трудовата поземелна собственост има общинска комисия, състояща се отъ единъ общински съветникъ и двама други членове земеделци, назначени отъ Министерството на земеделието, по закона за трудовитъ земеделски стопанства прилагането на закона се възлага на общинския съветъ, което е по-голяма гаранция за гражданитъ, като за по-спешни работи той може да си избира отъ своята срда особена комисия, която работи отъ името на цлия общински съветъ, и той одобрява нейнитъ действия, следователно, той носи отговорността.

По-нататък, като различие отъ закона за т. п. с., законътъ за т. з. с. дава друга една гаранция на гражданитъ за правилното прилагане на закона: позволява на недоволнитъ страни да обжалватъ действията на общинската комисия по касационенъ редъ предъ Административния съдъ. Нма съмнение, г. г. народни представители, че всъки органъ, било на общинската, било на държавната власт, би могълъ да изпадне въ грешки, волно или неволно, и затова въ туй отношение законътъ е билъ попълненъ въ тоя смисълъ, че дава възможностъ на недоволнитъ лица да обжалватъ действията на общинската комисия предъ Върховния административенъ съдъ.

Е. Шидерски (з): Значи, Вие защитавате тезата на Сговора?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Обаче съ измненията, които ни се предлагатъ съ днешния законопроектъ, гарантиратъ ли се интереситъ на хората и на юридическитъ лица — общини и пр. — на които биха се иззели имотитъ, дава ли се възможностъ на недоволнитъ да обжалватъ по касационенъ редъ действията на комисията, която се предвижда въ този законопроектъ? Не се дава такава възможностъ, посѣга се на това право, което е съществувало досега по закона за т. з. с. Нма друго мсто, г-да, освенъ Върховния административенъ съдъ, за което българскиятъ гражданинъ да вѣрва, че като отнесе той нкой въпросъ тамъ, нма да се погледне партизански на него и да се реши неправилно. Съ посѣгането на това право сега съ новия законопроектъ, който ни се предлага, се върши едно посѣгателство върху правата на българския народъ, ще кажа азъ. Азъ правя тази бележка и ще моля г. министра законопроектътъ, когато отиде въ комисията, да бжде коригиранъ въ това отношение.

Но не е само това, г. г. народни представители. Законопроектътъ се връща назадъ и по отношение състава на самата комисия за т. з. с., като иска да й опредѣли съставъ дори не такъвъ, както е билъ по закона за т. п. с., а нщо по-лошо. По закона за т. п. с., както казахъ, въ комисията влизаше и единъ общински съветникъ, който, като политическо лице, избрано отъ едно отговорно мсто, каквото е общинския съветъ, който пъкъ е избранъ чрезъ единъ вотъ на населението, всетаки представляваше една гаранция за гражданитъ, че тая комисия правилно ще прилага закона. Сега, обаче, съ законопроекта се премахва и тая гаранция, защото въ комисията вече нма да участвува никакъвъ общински съветникъ. Отнематъ се правата на общинския съветъ по закона за т. з. с., а се назначава, по волята на министра, една тричленна комисия, която ще прилага закона.

Е. Шидерски (з): Значи, Вие напълно защитавате тезата на Сговора по стария законъ?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Какво защитавамъ, ще чуете. Слушайте!

Е. Шидерски (з): Слушамъ, но откато седнахте тамъ (Сочи лѣвницата), обѣркахте малко понятията си.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): На такива закачки, г. г. народни представители, нма да обръщамъ внимние, защото за мене една комисия, назначена отъ министра, е много по-малка гаранция за правилното прилагане на закона, отколкото единъ общински съветъ, изразителъ на общественото настроение и мнение въ даденъ населенъ пунктъ, било село, било градъ. Това искамъ да кажа на г. Шидерски. И ако г. Шидерски принадлежи на една на родовластническа организация, той не бива никога да бѣга отъ изборнитъ мста. Това забележете добре, г. Шидерски.

Е. Шидерски (з): Азъ забелязахъ само, че Вие сте си обѣркали понятията!

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Иначе Вие изпадате въ противоречие и — ще кажа азъ — отивате да подхранвате апетититъ на диктатурата и неотговорността на лицата, които ще се назначаватъ въ общинскитъ комисии.

Но не е само това, г. г. народни представители! Действията на тая неотговорна комисия, назначена отъ министра, ще бждатъ надъ общинския съветъ; тя ще бжде по-голяма и отъ общинския съветъ. На назначенитъ въ комисията партизани общинския съветъ е длъженъ да се подчинява. Нщо повече: ако по една или друга причина общинския съветъ не изпълни навреме решението на комисията, тя може да издава постановления, за да го накаже, значи, членоветъ й сж и сжди въ сщщото време! Г. г. народни представители! Азъ не съмъ юристъ и не претендирамъ да познавамъ правилитъ науки, обаче като гражданинъ смѣтамъ, че по този начинъ ние посѣгаме върху едно придобито право на българския гражданинъ да се защитава отъ неправилни действия.

А. Стоевъ (з): Погледнете какъ се назначаватъ тричленкитъ!

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Единственитъ представители на селянитъ въ селото и на гражданитъ въ града сж само тяхнитъ избраници — никой другъ. Другитъ сж административни лица. И ако е въпросъ за такива лица да възложимъ изпълнението на тая задача, ние имаме толкова много административни органи въ различнитъ отрасли, на които бихме могли спокойно да я възложимъ, че нма защо да създаваме нови административни органи, които по-после ще видимъ колко ще струватъ на нашата държава.

Г. г. народни представители! Съ тѣзи кратки бележки азъ искахъ да обѣрна вашето внимание върху принципиалнитъ различия между двата закона — за т. з. с. и за т. п. с. — и връщането ни сега много по-назадъ и отъ закона за т. п. с.

Г-да! Нма защо да се сърдимъ. Въ 1921 г. се е мислѣло едно, въ 1924 г. — друго, въ 1933 г. трѣбва да се мисли още по-друго. Искамъ да кажа въ положителната смисълъ на думата да вървимъ къмъ демокрация. Не можемъ ние сега, въ 1933 г., да се връщаме назадъ, да отиваме къмъ по-ретроградното и да даваме права на неотговорни административни органи. Вмѣсто да дадемъ на гражданитъ по-добро, ние правимъ партизанщина, която въ днешния денъ не бива да се прави, тъй като нашиятъ политически животъ — трѣбва да признаемъ — е отровенъ отъ нашата страшна партизанщина. Въ днешния денъ българскиятъ народъ е така обезвѣренъ, че ние не бива по-нататъкъ да наливаме още масло въ огъня и да продължаваме да правимъ нашитъ партийни смѣтки, какъ, по единъ или по другъ начинъ, да си правимъ партии, та по този начинъ да го дразнимъ и да го обезвѣряваме все повече и повече.

Пристъпвамъ, г. г. народни представители, да разгледамъ законопроекта членъ по членъ.

Ще ви прочета, г. г. народни представители, сегашния текстъ на чл. 1, а така сжщо и новия, и ще видите каква е разликата между двата закона. Въ букви б, в и г на чл. 1 отъ сегашния законъ е казано: (Чете)

„б) да снабди съ земя безземелни и малоземелни редовни учители въ селата и специалисти по разнитъ клонове на земеделието;

„в) да осигури земи за държавни: заводи, опитни полета, лозя, градини, стопанства, разсадници, агрономни участъци, затвори и пр.;

„г) да запази земи за кооперативни инициативи, научни учреждения, индустриални предприятия и др., имащи за целъ засилване земеделското производство. Всички тия букви б, в и г се унищожаватъ.

Пита се, защо се ограничаватъ целитъ на закона, г. г. народни представители? Досега е имало раздадени маса земи за такива културни цели, обаче нѣма отъ кѣде да проверимъ колко декари земя сѣ раздадени за такива културни цели, за да можемъ да имаме една по-ясна представа, какво се цели съ тоя законопроектъ, на какви количества декари се е ударило око да се взематъ, като се унищожатъ тия хубави начинания, предвидени въ стария законъ.

Г. г. народни представители! Става въпросъ да се отнематъ земитъ, съ които сѣ оземлени народнитъ учители. Та нима народниятъ учителъ въ селото не е човѣкътъ, който може да насади култура въ туй село, и не заслужава да бѣде той оземленъ, както по закона му е дадено това право, и да служи за образецъ въ селото? Това важи за народния учителъ въ цѣлата страна, а колко повече за единъ народенъ учителъ, който е въ граници, въ далечни, затѣпени мѣста. Виѣсто да бѣде насърченъ такъвъ учителъ, като му се даде и нѣщо повече, отколкото се дава на учителя въ вътрешността, отнема му се и това, което му се е давало досега. Азъ съмъ да му се даде и нѣщо повече, само и само да го привържемъ къмъ тоя кѣтъ, кѣдето той дава и младинитъ си, и здравето си, за да учи нашитъ деца. Днесъ съ тоя законопроектъ ние ще посегнемъ на този народенъ труженикъ, ще му отнемемъ земята, и какво ще направимъ отъ нея? Ще я отнемемъ отъ него и ще я дадемъ на другъ единъ гражданинъ, който или има добитѣкъ и инвентаръ, или нѣма. Щомъ комисията е наша, щомъ гражданитъ нѣматъ право да обжалватъ действията на тая комисия предъ съдебни мѣста, напр. предъ Върховния административенъ съдъ, както бѣше по-рано, може да разберете какъ тая комисия ще действува.

По сегашния законъ и на кооперативнитъ сдружения се даваше по парче земя, за да направятъ нѣщо нужно за кооперативното стопанство. Г. г. народни представители! Повечето отъ парцитъ сѣ възприели кооператива, говоримъ за него по стѣгди и мегдани, по села, по събрания и т. н., обаче сега ще посегнемъ на кооперативни сдружения, ще оскърбимъ кооператоритъ, ще отнемемъ даденитъ имъ земи, за да ги раздаде нашата партизанска комисия както намѣри за добре — да ги раздаде на наши хора.

Т. Тонковъ (з): Ще направимъ онова, което е по-добро, при всичко, че го нѣма въ проекта.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): По-нататѣкъ, г. г. народни представители, отнематъ се земитъ, дадени на индустриални предприятия. Колкото нѣкои да бѣдатъ врагове на индустрията, щомъ тя е тѣсно свързана съ нашето народно стопанство, азъ съмъ единъ сторонникъ за подкрепа на тая индустрия. Ами ние и по закона за защита на мѣстната индустрия даваме безплатно земи на индустриалнитъ предприятия. Ако и по тоя законъ за трудовитъ земеделски стопанства сѣ дали земи на нѣкои индустриални предприятия, какво ще извършимъ днесъ, ако изземемъ обратно даденитъ земи на индустрията, която ние до днешенъ день сѣ насърждавали? Ние ще извършимъ престѣпление, защото тя ще ни бѣде нужна, докато нашата държава съществува.

Толкова по чл. 1, г. г. народни представители.

Идвамъ на чл. 2. Тукъ ще ми позволите да ви обърна вниманието само на алинея „д“, кѣдето се посѣга на училищнитъ и на скотовѣднитъ фондове. Г. г. народни представители! Азъ не зная какъ е погледналъ на този въпросъ г. министрътъ на просвѣтата, пъкъ и цѣлиятъ Министерски съветъ, когато сѣ приемали тоя законопроектъ. Азъ бихъ желалъ да чуя тукъ декларацията на г. министра на просвѣтата. Докато ежедневно четемъ въ „Държавенъ вестникъ“ решения на общински съвети за отпускане земи на училища, съ тоя законопроектъ сѣ единъ замахъ се унищожаватъ всички дадени. Щѣло било да се остави по единъ декаръ на семейство за училищенъ фондъ.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): За всички видове фондове.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Г. г. народни представители! По-страшно, по-партизанско посегателство отъ това да се посегне върху училищнитъ фондове, азъ не мога да си помисля. То е страшно нѣщо! Ами че особено ние, г-да, отъ Земеделския съюзъ — г. министръ Муравиевъ е сжщо отъ тоя съюзъ — които сте отъ селата,

които иматъ най-много нужда отъ просвѣта, ние, които най-много трѣбва да ратуваме за създаване приходи на училищата въ селата, трѣбва ли днесъ ние да унищожавате приходитъ на тѣзи училища? И какъ ще се издържатъ тѣ? Но това става може би, защото г. министръ Муравиевъ напустилъ Министерството на просвѣтата, затуй сега се обявява противъ училищнитъ фондове.

С. Патевъ (з): Хей, че го каза!

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Възможно е това, защото азъ наблюдавамъ какъ съ спокойствие г. министръ Муравиевъ слуша тази критика.

С. Патевъ (з): Много отдавна бѣше готовъ законопроектътъ.

А. Капитановъ (з): Миналата година още щѣхме да го гласуваме.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Туй издава вашитъ тъмни намѣрения.

А. Капитановъ (з): Хей, откри Америка! Тъмни намѣрения! Вашитъ сѣ още по-тъмни. Откакъ минахте на тая страна (Сочи лѣвицата), започнаха да Ви се виждатъ тъмни намѣренията на блока.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Може ли да се правятъ такива несериозни възражения, че щѣли сте били да го прегупате? Претупайте го! Даже генералъ Сирмановъ казва друго — че нѣма нужда отъ васъ и отъ насъ.

П. Попивановъ (з): Идете при генерала!

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Той по-добре ще го претупа, г. Капитановъ. Азъ Ви моля съ спокойствие да ме изслушате.

А. Капитановъ (з): Недейте разправя, че има тъмни работи. Приказвате несериозно.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Въпросътъ е много сериозенъ. Унищожаватъ се училищнитъ фондове, г. г. народни представители. Азъ въ този случай трѣбва да протестирамъ тукъ. Не е шега туй! Толкова време събираме имоти за училищата, а съ този законъ да ги унищожимъ съ единъ замахъ! Какъ мислите ние? И вашитъ нервничения издаватъ вашитъ намѣрения. Въротно ние, които нервничите тамъ, имате нѣкакви смѣтки съ тия фондове, създадени въ вашитъ села. Г. г. народни представители! Трѣбва да си признаете сами, че по този начинъ ние ще унищожите всичко онуй, което се е създавало въ миналото, па макаръ то да бѣде най-свѣтлото нѣщо, което е изградено въ нашия общественъ и политически животъ.

С. Патевъ (з): (Възразява)

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Г. Патевъ! Азъ не обърщамъ внимание на прекъсванията Ви.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Г. Патевъ е народенъ учителъ и затуй говори така.

С. Патевъ (з): Ще видимъ колко сѣ училищнитъ фондове и дали ще бѣдатъ оцетени. Но азъ повдигамъ другъ въпросъ: кой издържа тия учители? Не сѣ ли най-беднитъ, които наематъ фондовитъ земи? Наемателитъ, които сѣ най-бедни хора, тѣ издържатъ училищата.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Г. г. народни представители! Въ мотивитъ на законопроекта по този въпросъ се казва, че поради бездействието сега на комисията по прилагане закона за т. з. с., понеже е въ ликвидация, били сѣ разграбени училищнитъ и скотовѣднитъ фондове и, понеже сѣ разграбени, ще трѣбва сега съ закона да ги изземемъ всичкитъ. Г-да! Ако има заграбени нѣкакви земи, ние трѣбва да кажемъ тукъ, въ законопроекта, че се отнематъ само заграбенитъ, а не да посѣгаме на училищния фондъ и да го сведсмъ до единъ декаръ на семейство. Това значи да се гавримъ съ тѣзи хора, които досега сѣ отдѣлили като кжсъ отъ своята плѣтъ нѣколко декари земя, за да могатъ да осигурятъ постоянни и сигурни източници за издрѣжка на своитъ училища.

П. Попивановъ (з): Г. Джанкардашлийски! Знаете ли, че въ селата бюджетитъ на скотовѣднитъ фондове се равняватъ почти на бюджетитъ на общинитъ?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Лошо ли се направи съ това? Ще говоря сега и за скотовъдния фондъ.

А. Капитановъ (з): Лошо се направи, защото общинитъ нѣматъ здания за своитъ управления, а иматъ обори за единъ милионъ лева.

П. Попивановъ (з): Това става, защото сѣ отдѣляни земи за скотовъднитъ фондове безразборно.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Въпросътъ, който ми задава г. Попивановъ, ще усили още повече моята теза. Той казва, че бюджетитъ на скотовъднитъ фондове били равни на бюджетитъ на селскитъ общини! Ако има такива общини, азъ ще ги поздравя.

П. Попивановъ (з): Ако една община има по своя бюджетъ 200 хиляди лева постъпления, въ скотовъдния фондъ има 180 хиляди или 200 хиляди лева.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Създаването на скотовъднитъ фондове е една крачка напредъ — де ги тукъ другаритъ социалдемократи да ме чуятъ — ...

А. Капитановъ (з): Отъ кога станяхте роднина съ тѣхъ?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Не съмъ роднина, но защото тѣ много говорятъ за естатизма. Ето ви единъ случай, кждето ние отиваме къмъ общественото. Това е анджакъ общественъ имотъ. Защо ще го унищожаваме сега?

А. Капитановъ (з): Защото ненормално се развива.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Тия фондове сѣ създадени за подобрене на нашето скотовъдство. И да ви кажа на васъ, понеже сте членове на Земледѣлския съюзъ, че тия фондове сѣ тѣкмо за повдигане поминѣка на земледѣлския народъ. Ако ние сега режемъ отъ свръхпроизводство на земледѣлски произведения и говоримъ за трансформация на нашето земледѣлие, каква по-хубава трансформация отъ тая да имаме едно хубаво скотовъдство?

П. Попивановъ (з): Тогава Вие сте забравили селото. Много отдавна сте били тамъ.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Вие, които претендирате, че сте повече свързани съ селото, не разправете ли, че скотовъдството е тѣсно свързано съ нашето земледѣлие? Защо тогава унищожавате скотовъднитъ фондове?

А. Капитановъ (з): Ако мислите, че съ скотовъднитъ фондове ще подобрите скотовъдството, много се лъжете. Подобрене на скотовъдството и скотовъдни фондове сѣ съвсемъ различни нѣща.

П. Попивановъ (з): Г. Джанкардашлийски! Добриятъ стопанинъ съ 6 хиляди лева издържа всичкия си добитѣкъ въ домакинството, а се харчатъ 200 хиляди лева за издръжка на два бика. Това нормално ли е?

Председателтъ: (Звъни)

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Споредъ мене, голѣмо зло ще се направи, ако се посегне на земитъ на скотовъднитъ и на училищнитъ фондове. Фондовитъ земи сѣ благодатъ за всички градски и селски общини. Тѣ сѣ тѣхни икономии отъ освобождението ни до днесъ. Ние не бива да посѣгаме на тия фондове, а, напротивъ, трѣбва да ги увеличаваме.

П. Попивановъ (з): Икономии отъ беднитъ селяни! Тия фондове експлоатиратъ най-беднитъ селяни! Фондоветъ се издържатъ само отъ беднитъ селяни.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): То е въпросъ. Въ закона за подпомагане на общинитъ, който неотдавна гласувахме, съ който съкратихме много общини, казахме, че занаяредъ бюджетитъ на скотовъднитъ фондове ще влѣзатъ въ бюджетитъ на общинитъ. А щомъ приходитъ и разходитъ на скотовъднитъ фондове ще станатъ приходи и разходи на общинскитъ бюджети, пита се: има ли тукъ мѣсто за тоя въпросъ, който ми задава г. Капитановъ? Разбирате ли това, г. Капитановъ и г. Попивановъ — на васъ отговарямъ.

Следователно, тия възражения, които ми се подхвърлятъ отъ тамъ, (Сочи земледѣлцитъ) сѣ несериозни въ основата си. Ето защо азъ моля г. министра да оттегли тия постановления на законопроекта, защото ще се направи най-фаталната стѣпка, ако се посегне на тия фондове.

Толкова по чл. 2, г. г. народни представители.

Съ § 3 се отмѣнява чл. 3 на закона. Ето какво гласи чл. 3: (Чете) „Въ полза на поземелния фондъ се отчуждаватъ работни земи — ниви и ливади. Отчуждаването не засѣга лозята, овощнитъ, черничевитъ градини, хмелищата, гюлищата и зеленчуковитъ градини подъ вода“. Азъ питамъ, защо се отмѣнява този чл. 3, защо се изхвърля той отъ закона? Търсихъ отговоръ и другъ не можахъ да намеря, г. г. народни представители, освенъ тоя: че и тукъ се е замислило да се посегне нѣкому на лозята, на гюлищата, на хмелищата и пр., макаръ че въ другъ единъ членъ на законопроекта е казано, че притежателитъ на имоти иматъ право да избиратъ кои имоти да оставятъ за себе си. Все-таки въ сегашния законъ е казано, че не може да се отчуждаватъ такива имоти. Значи, когато отмѣнявате чл. 3, вие на нова смѣтка ще разтревожите всички онѣзи, които притежаватъ повечко лозя, повечко ниви, хмелища, гюлища или градини.

П. Попивановъ (з): Отъ где го изсмукахте това нѣщо — не можемъ да разберемъ!

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Г. Попивановъ! Прочетете чл. 3, и ми кажете, следъ като го премахнете, какво ще остане? Ще остане това, че свободно ще се посѣга на тия имоти. Щомъ се премахва тоя членъ, ще може свободно да се отчуждаватъ и тия имоти. И тукъ, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ че сѣщо така се прави една фатална стѣпка — ще се внесе раздразнение у нашитъ лозари, у стопанитъ на гюлища, хмелища и пр.

И. Василевъ (з): Не сте разбрали чл. 3.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Г. г. народни представители! Отъ 1923 г. се създаде неспокойствие у собственицитъ на земи у насъ. Това неспокойствие се ликвидира съ ликвидиранието на Дирекцията за т. з. с. и на Дирекцията за настаняване на бѣжанцитъ. И когато днесъ тия собственици сѣ успокоени, съ туй измѣнение вие посѣгате върху имотитъ на нѣкои и ще създадете страшенъ хаосъ въ стопанския животъ.

И. Василевъ (з): Г. Джанкардашлийски! Приказвате наизустъ. Отъ кжде тая логика — не знамъ.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Ето отъ кжде. (Показва законопроекта)

И. Василевъ (з): Моля Ви се. Сегашниятъ чл. 3 предвижда отчуждаване на частни земи, а съ законопроекта се премахва отчуждаването на частни земи. Не мога да разбера отъ кжде правите това заключение — че щѣли да се отчуждаватъ лозя, градини и пр. Може ли да се приказватъ такива неелепости, такива несериозни работи?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Когато дойдете на трибуната, ще се изкажете. То е, каквото е въ закона.

П. Попивановъ (з): Говорите само за да кажете нѣщо. Нищо не се вижда. Когато приказвате, по съвѣстъ приказвайте.

И. Василевъ (з): Какво е очевидно?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Толкова по чл. 3.

Отмѣнявате сѣщо чл. 8, 10 и 11. Азъ питамъ, защо се отмѣняватъ тия членове? Чл. 10, г. г. народни представители, се отнася за правата на гражданитъ да обжалватъ действията на общинскитъ комисии по касационенъ редъ предъ Върховния административенъ съдъ. Съ отмѣняването на чл. 10 се отнема възможността на граждани и общини да защищаватъ своитъ права.

§ 11 на законопроекта гласи: (Чете)

„Чл. 18 става чл. 8 и се измѣнява както следва:

Отчужденитъ съгласно постановленията на настоящия законъ земи се заплащатъ на притежателитъ имъ по тарифни цени, опредѣлени отъ отдѣлението за поземелна собственостъ и комасация за всѣко населено мѣсто и за всѣки видъ земя, които цени не могатъ да бждатъ повисоки отъ 50% отъ пазарната стойностъ на земята презъ 1932 г.

Направенитъ досега оценки на земитъ, които сѣ отчуждени и причислени къмъ фонда, се ревизиратъ съгласно новоизмѣненитъ тарифни цени.

Присъединените към поземелния фонд части от общинските мери и гори се заплащат на общините в размер 50% от определените по-горе тарифни цени.

Г. г. народни представители! При всяко изменение на закона за трудовите земеделски стопанства се изменява и годината, през която трябва да се вземе пазарната стойност на земята. Ами че ние и без друго сметихме и общини, и частни лица, от които са иззети земи в миналото, защото заплащахме само 50% от стойността на отчуждените имоти. Във мотивите на законопроекта е казано, че поради това, че са спаднали цените на произведенията на земеделието, би следвало да се вземе сегашната пазарна стойност на земята, тъй като лицата, които са били вече оземлени, били в безнадеждност да могат да изплатят дадените им имоти по старите цени.

Г. г. народни представители! Във миналото, както щете да пресметате, средната цена на декаръ земя ще дойде около 600—640 л. Толкова ще бъде тя и сега, тъй като въ миналото са оценявани с низки цени. Възможно е, обаче, някъде да оцетим някои частни стопани. Но какъв голям ще бъде хаосът, вие ще разберете, като знаете следното. Маса бължани от гръцка Македония, след оземляването им, преди да им са били дадени нотариални актове за собственост, са получили облигации от ликвидирани тѣхни имоти въ Македония; стойността на тия облигации е била прихваната и след това нотариалните актове им са били издадени и тѣ са станали собственици. Аз питам: съ този чл. 8 справедливо ли ще бъдем спрямо всички граждани въ нашата страна? Когато едни от бѣжанците са платили дадените им земи, имоти по старите определени цени, а други оземлени, като добри граждани, са сключили заеми от роднини и са си изплатили земята, защо сега за останалите да правим облекчения? Аз смятам, че не бива постоянно да си играем с цените на земята, защото тѣ и без това са малки. 640 л. цена за декаръ земя, било мера, било нива, вие не можете да кажете, че е висока цена. Днес пазарната цена на земята въ земеделските мѣста е около 1.000—1.500 л. Нѣма да говоря каква е тя въ Пазарджикъ, въ Пловдивъ, въ Чирпанъ, въ Търново и на други мѣста, където се съят интензивни култури, където земята има цена 4—5 хиляди лева декара. Толкова по този въпросъ. Намирамъ, следователно, че въ комисията ще трябва да се коригира този членъ.

По отменяването на чл. чл. 19, 20 и 21 нѣма какво да се споря, то не е особено важно.

Ще се спра на § 24 от законопроекта, според който се отменява чл. 34. Чл. 34 гласи: „Всички издадени въз основа на досега действащия законъ за трудовата поземелна собственост актове за собственост ще се считатъ за редовни и законно издадени след една ревизия, извършена от Главната дирекция на трудовите земеделски стопанства“. Думата ми е, че и сега ще се иска пакъ нова ревизия. Въпросътъ е въ връзка и съ чл. 8 от закона за трудовите земеделски стопанства, по който членъ не са се отчуждавали имоти въ неземеделски градове, какъвто е София и други градове, признати за неземеделски. Ставали са отчуждавания, било за културни нужди на държавата, било за нуждите на индустрията и пр. и пр. Имало е хора, на които имотите са били отнети, разбира се, съ право, по единъ законъ. Сега отменяваме този законъ, за да върнемъ имотите на тия хора. Изглежда, че отменяването на чл. 8, въ свързка съ чл. 34, се прави съ огледъ интересите на отделни единици, а не съ огледъ интересите на държавата и народа. Толкова и по този въпросъ.

Г. г. народни представители! Премахватъ се чл. чл. 38 и 39 отъ действащия законъ. Въ чл. 38 се казва, че околнската комисия за т. з. с. има за председател мировия съдия. И това е именно гаранцията за нашите граждани, че ако при изземването или при раздаването на земята е направена грѣшка от общинската комисия, околнската комисия, на която председателътъ е мировия съдия, който раздава право въ нашата страна, ще коригира решенията на общинската комисия или ще ги върне съ поръчение да бъдатъ съобразени съ закона. Като се премахва сега чл. 38, губи се въ това отношение една гаранция. Тая загуба става още по-голяма, като се има предъ видъ, че законътъ ще се прилага отъ общинските комисии за поземелната собственост, които ще се състоятъ от трима земеделци-партизани, назначени отъ министра на земеделието и държавните имоти, а не отъ редовно избраните общински съвети.

Смѣсва се въпросътъ за поземелната собственост съ този за комасацията и се създава единъ постояненъ

органъ. Чл. 40, който става чл. 21, се изменява и въ него се определя работата на отделението за поземелната собственост и комасацията.

Г. г. народни представители! Мене ми се струва, че се върши една фатална грѣшка, когато се замѣнява общинскиятъ съветъ съ едни назначени комисии. Правата, които се даватъ на лицата, които ще бъдатъ назначени въ комисията за поземелната собственост, са много голѣми. Ако не може да бъде запазенъ общинскиятъ съветъ като органъ на Дирекцията за т. з. с., то най-малкото би трябвало да се приеме членовете на тая комисия да не се назначаватъ отъ министъра, а да бъдатъ избирани отъ населението въ всяка община. Трябва и тукъ да се приложи принципътъ на изборността. Защото ако членовете на тая комисия бъдатъ назначавани, нѣма абсолютно никаква гаранция за справедливото прилагане на закона. Ако г. министърътъ, който внася законопроекта, смята, че неговите партизани, които той ще назначи въ тия комисии, ще прилагатъ закона по-добре, така както той разбира, то е отделенъ въпросъ...

А. Стоевъ (з): Той ще назначи почтени хора, не партизани.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): ... и азъ бихъ ви казалъ: на добъръ частъ, направете го така! И това е една страшна, фатална грѣшка — грѣшка, която не другъ ще я изкупи, а ще я изкупи пакъ министърътъ, отъ която партия и да изхожда той, защото не е вече българскиятъ народъ той, който да се поддава на заповѣдите на такива назначени тричленни комисии, които се явяватъ отгоре да тормозятъ и цѣлия общински съветъ.

Г. г. народни представители! Задачите, които се даватъ на тази комисия, са тъй голѣми, че ако това бѣше работа — както е по стария законъ — повѣрена въ ръцете на общинския съветъ, все-таки общинскиятъ съветъ, който е изразителъ на обществените течения въ дадено мѣсто, би си изпълнилъ добре дълга, както по изземване на земята и образуването на фонда, така и при раздаването имъ на правоимащите. Все пакъ, повтарямъ азъ, общинскиятъ съветъ е най-големата гаранция и най-подходящиятъ органъ, който може да прилага тоя законъ и то безплатно. А създаването на едно постоянно отделение за поземелната собственост и комасацията при министерството ще бъде една тежестъ за нашия държавенъ бюджетъ, който вие всички виждате какъ е претоваренъ и какъ ние се чудимъ по какъвъ начинъ и отъ къде да направимъ икономии. Нѣщо по-страшно: тогава, когато и отъ вънъ ни се препоръчва да правимъ икономии — ние да трѣгнемъ да правимъ нови обременявания на нашия бюджетъ, като създадемъ нови служби, които нѣма да допринесатъ абсолютно нищо въ нашия стопански животъ, това да не е друго, азъ ще го кажа, е единъ луксъ съ нищо неоправданъ. Не бива, прочее, да създаваме такава дирекция при министерството, която да има за целъ да дълба ужъ за движението на нашата поземелна собственост.

Но, г. г. народни представители, тукъ е мѣстото да се спра и да ви обърна вниманието колко хиляди декара отчуждени земи имаме по видове и отъ кои мѣста са отчуждени тия земи, както и, отъ друга страна, да видимъ на колко малоземелни и безземелни семейства и стопанства, бѣжански или мѣстни, е раздадена тая земя.

Ние имаме, г. г. народни представители, дадена земя на разположение на Дирекцията за селско-стопанското настаняване на бѣжанците — 2.071.756 декара. Това е по поетия ангажментъ отъ българското правителство по чл. 8 отъ закона за сключване заема за бѣжанците, когато правителството се е задължило да даде 1.320.000 декара земя. То, обаче, е дало повече. И Дирекцията за селско-стопанското настаняване на бѣжанците е употребила за раздаване 1.245.658 декара. Останали са нераздадени 826.106 декара. Тия земи са раздадени по окръжи както следва:

Въ Бургаския окръгъ са настанени 14.910 семейства, на които са раздадени 524.822 декара земя и 119.770 декара земя отъ гори.

Е. Шидерски (з): Това са раздадени земи отъ Дирекцията за трудовата поземелна собственост ли или отъ Дирекцията за бѣжанците?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Отъ Дирекцията за бѣжанците — азъ го казахъ това. Ще видите фонда какъвъ е. Това е моята целъ: да ви осветля.

Въ Варненския окръгъ са настанени 2.549 семейства, оземлени съ 32.504 декара работна земя и 9.057 декара земя

отъ гори. Въ Видинския окръгъ сж настанени 553 семейства, оземлени съ 7.020 декара работна земя. Въ Врачанския окръгъ сж настанени 753 семейства, оземлени съ 4.203 декара работна земя и 324 декара земя отъ гори. Въ Мостанлийския окръгъ сж настанени 2.406 семейства, оземлени съ 93.608 декара работна земя и 4.333 декара земя отъ гори. Въ Пашмаклийския окръгъ сж настанени 83 семейства, оземлени съ 4.203 декара работна земя и 320 декара земя отъ гори. Въ Плевенския окръгъ сж настанени 642 семейства, оземлени съ 54.132 декара работна земя. Въ Пловдивския окръгъ сж настанени 2.962 семейства, оземлени съ 30.666 декара работна земя и 3.524 декара земя отъ гори. Въ Петричкия окръгъ сж настанени 6.259 семейства, оземлени съ 95.132 декара работна земя. Въ Русенския окръгъ сж настанени 1.496 семейства, оземлени съ 23.070 декара работна земя и 8.780 декара земя отъ гори. Въ Старозагорския окръгъ сж настанени 1.139 семейства, оземлени съ 3.867 декара работна земя. Въ Търновския окръгъ сж настанени 631 семейства, оземлени съ 43.720 декара работна земя. Въ Хасковския окръгъ сж настанени 4.219 семейства, оземлени съ 146.523 декара работна земя и 3.840 декара земя отъ гори. Въ Шуменския окръгъ сж настанени 1.605 семейства, оземлени съ 25.410 декара работна земя и 1.837 декара земя отъ гори. Въ Кюстендилския окръгъ сж настанени 98 семейства и въ Софийския окръгъ сж настанени 503 семейства, неоземлени. Това показва, че тѣ сж неземледѣлци и заради това не се оземляватъ.

Всичките настанени бѣжански семейства, споредъ статистиката на Дирекцията за селско-стопанско настаняване на бѣжанците, възлизатъ на 40.781.

Казахъ ви, дадени сж били на разположение на тая Дирекция 2.071.756 декара земя. Отъ тѣхъ сж използвани 1.245.658 декара. Останали сж нераздадени земи отъ така предаденитѣ на Дирекцията за селско-стопанско обзавеждане на бѣжанцитѣ и върнати, следователно, на разположение на Дирекцията за т. з. с. . . .

Е. Шидерски (з): Кога сж върнати?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Тѣ сж артисали и сж върнати.

Е. Шидерски (з): Нищо не е върнато.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Ще се върнатъ. Тѣзи земи ги има налице. Това искамъ да освѣтля — че тѣзи земи сж останали нераздадени отъ Дирекцията за настаняване на бѣжанцитѣ.

И тукъ му е мѣстото, г. г. народни представители, да ви кажа, че докато въ Дирекцията за селско-стопанско настаняване на бѣжанцитѣ има единъ докладъ, единъ трудъ похваленъ, завършенъ, издаденъ за обществото, който да служи за огледало, отъ който можешъ да направишъ всички справки, въ Дирекцията за т. з. с., както и по-рано за т. п. с., за съжаление, г. г. народни представители и г. министре, абсолютно нищо не можете да намѣрите, нѣма никаква статистика.

Е. Шидерски (з): Обърнете се къмъ ония, които закриха Дирекцията за т. з. с. и натуряха архивата ѝ въ човали на тавана. Нѣма защо да се обръщате къмъ г. министра.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Тоя въпросъ, г. Шидерски, много погрѣшно и много не намѣсто го задавате на мене. Ако Вие искате да защитите Дирекцията за т. з. с. съ туй, че при ликвидацията ѝ нѣкой събиралъ архивитѣ ѝ въ човали, тежко Ви и горко! Съ това ли искате да я защитите? Тия хора трѣбваше да си направятъ по-голямъ трудъ, тъй както хората отъ Дирекцията за селско-стопанско настаняване на бѣжанцитѣ сж си направили труда и даватъ едно огледало за своята дейность. А тамъ имате едно огледало за тѣхната бездейность; тамъ имате единъ хаосъ и презъ тѣхно време, (Сочи сговориститѣ) и отъ по-минало време, още презъ 1920 г., та чакъ до 1933 г., и човѣкъ положително нищо не може да разбере отъ тѣхната дейность. Азъ искахъ да изтъкна една истина, отъ която ние всички трѣбва да се срамуваме. Искамъ, следователно, да обърна тукъ вниманието на г. министра, че и въ Дирекцията за т. з. с. се налага да има една точна и ясна статистика за всичко, каквото е извършено отъ основаването на Дирекцията за т. п. с. до минаването ѝ въ т. з. с., та и до ликвидацията ѝ.

Г. г. народни представители! Отъ така даденитѣ земи на разположение на Дирекцията за селско-стопанското обзавеждане на бѣжанцитѣ сж останали, по окръжи, след-

нитѣ свободни за раздаване земи, които сж на разположение на фонда, значи, сж фондови земи: въ Бургаски окръгъ — 122.725 декара ниви и 77.577 декара гори; въ Варненския окръгъ — 108.793 декара ниви и 69.136 декара гори; . . .

Р. Василевъ (д. сг): Тѣ сж само на книга, г. Джанкардашлийски; тѣ не съществуватъ.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Не зная дали сж на книга, г. Василевъ, но въ доклада си господата отъ Дирекцията за настаняване бѣжанцитѣ казватъ, че въ нѣкои отъ пограничните околии не се позволява настаняване на бѣжанци, следователно земитѣ оставатъ на фонда. Азъ нѣмамъ други данни нарѣже и нѣмамъ причини да не вѣрвамъ на единъ официаленъ докладъ, който тая дирекция дава на българското общество. Тѣй че, щомъ нѣмаме други данни, азъ ще твърдя това, което ми се дава въ този докладъ, защото той е единъ официаленъ докладъ, издаденъ отъ единъ официаленъ органъ.

Р. Василевъ (д. сг): Дирекцията за т. з. с. опредѣля на Дирекцията за настаняването на бѣжанцитѣ, да кажемъ, въ с. Бѣла, Варненско, че разполага съ 100 хиляди декара земя, а когато отидатъ въ с. Бѣла да настаняватъ бѣжанци, не могатъ да намѣрятъ и 100 декара свободни. Искамъ да Ви кажа отъ каква стойность сж тия данни.

В. Коевски (нац. л): Значи, сж невѣрни?

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Въ всѣки случай, г. Василевъ, азъ не мога да не вѣрвамъ на тая статистика, защото тия хора сж ни дали единъ честенъ и похваленъ трудъ.

Б. Ецовъ (д): Защото ти трѣбва!

Е. Шидерски (з): Азъ ще Ви кажа, че въ петъ села въ Ямболско нѣма бѣжанци.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Въ Видински окръгъ има фондови земи 7.451 декара ниви.

Председателъ: Г. Джанкардашлийски! Времето Ви изтича.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Ще приключа, г. председателю. Свършвамъ набързо.

Въ Врачански окръгъ — 10.879 декара ниви и 180 декара гори; въ Мостанлийски окръгъ — 27.590 декара ниви и 11.770 декара гори; въ Пашмаклийски окръгъ — 96.586 декара ниви и 180 декара гори; въ Плевенския окръгъ — 4.132 декара ниви; въ Пловдивски окръгъ — 387 декара ниви и 41 декара гори; въ Петрички окръгъ — 84.284 декара ниви; въ Русенски окръгъ — 18.955 декара ниви и 7.154 декара гори; въ Старозагорски окръгъ — 1.221 декара ниви; въ Търновски окръгъ — 26.368 декара ниви; въ Хасковски окръгъ — 132.289 декара ниви и 8.859 декара гори; въ Шуменски окръгъ — 7.482 декара ниви и 2.734 декара гори. Или всичко, г. г. народни представители, както азъ ви казахъ, 826.106 декара свободни ниви и гори, които сж на разположение на Дирекцията за т. з. с.

Следователно, ако отъ тѣзи постни сведения, които азъ можахъ да събера отъ Дирекцията за т. з. с., се вижда, че е имало 100 и нѣколко хиляди малоземелни и безземелни домакинства, имащи право да бждатъ оземлявани, а досега сж оземлени окончателно, съ нотариални актове, крѣгло 21.000 домакинства и 14.000 други, оземляването на които не е уредено още съ нотариални актове, или всичко 35.000 домакинства крѣгло — ако това е пълната дейность на Дирекцията за т. з. с., то излиза, че отъ 35.000 до 100.000 има още маса свѣтъ за оземляване. Ако пъкъ приемемъ, че 35.000 домакинства сж оземлени съ 330.000 декара земя — значи, горе-долу срѣдно по 10 декара, тъй като едни отъ тѣхъ сж само дооземлявани, а други сж изцѣло оземлени — то можемъ да смѣтаме, че и за останалитѣ 70.000 души — така, както оземляването е вървѣло — ние имаме достатъчно земя, за да можемъ да ги оземлимъ и нѣма защо тогава да посѣгаме на фондовитѣ земи, каквито сж тия за училищата, каквито сж ония за скотовѣдството и, най-насетне, нѣма защо да създаваме единъ излишенъ баластъ — новъ чиновнически персоналъ отъ партизани въ 2.500 общини по трима въ всѣка община или всичко 7.500 души — който, азъ питамъ, трѣбва ли да назначаваме въ днешнитѣ времена, а също така питамъ отъ къде и за чия смѣтка той ще се плаща? Не е ли туй — позволете да кажа тая дума — едно безумие? Когато ние ще трѣбва да правимъ икономии въ бюджета, да уводняваме чиновници,

да правимъ съкращения, въ същото време, отъ друга страна, така, на куторица, съ партизанскитъ си инстинкти искаме да охраняваме партизани, да правимъ едно ново увеличение отъ 7.500 души чиновници, които нѣма да иматъ за целъ нищо друго, освенъ да играятъ юдинското и партизанско хоро на гърба на българския народъ!

В. Коевски (нац. л): (Ржкоплѣска)

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Съ тѣзи думи азъ вършвамъ и моля г. министра да си вземе добри бележки отъ критиката, която направихъ, и въ комисията да направимъ потребното, за да създадемъ единъ законъ, който да не дразни българския народъ.

Т. Тонковъ (з): Значи, противъ закона си?

А. Стоевъ (з): Вие, националлибералитъ, падате малко капиталисти!

Председателъ: Има думата народниятъ представител г. Еню Поповъ. — Отсѣствува.

Има думата народниятъ представител г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ. — Отсѣствува.

Има думата народниятъ представител г. Асенъ Буковъ.

А. Буковъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Днесъ на вашето внимание е сложенъ за разглеждане законопроектътъ за измѣнение и допълнение на закона за трудовитъ земеделски стопанства. Самото име „законъ за трудовитъ земеделски стопанства“ буди у всички ни спомена за единъ другъ законъ, а именно закона за трудовата поземелна собственост. Какъвъ бѣше този законъ, какви бѣха неговитъ основни начала, кой го създаде — на тѣзи въпроси, г-да, всѣки единъ отъ васъ може да си отговори.

Б. Ецовъ (д): И ролята, която той изигра.

А. Буковъ (з): Азъ ще кажа.

Законътъ за т. п. с. бѣ една голѣма реформа, която се прокара презъ време на управлението на Земеделския съюзъ непосредствено следъ войнитъ и той имаше за основа началото: земята да се даде на този, който я обработва. Въ него, г-да, ще видите, че още въ самия чл. 1 се казва: „Всѣки земеделецъ-стопанинъ може да владѣе и използва толкова земя, колкото му е нужна, за да вложи въ нея напълно своя трудъ заедно съ този на членоветъ на семейството си, подпомогнатъ, като изключение, отъ наеманъ трудъ“. А въ чл. 2 се опредѣляше размѣрътъ на поземелната собственост до 300 декара. Тѣзи, които, разбира се, не обработватъ земята, се ползуваха съ правото да иматъ 40 декара сами и 100 декара, ако сѣ семейства. И ще видите, че тѣзи две начала като червена нишка преминаватъ презъ цѣлия законъ за т. п. с.

Обаче, г-да, времената се мѣнятъ. И този законъ, който така жестоко бѣше атакуванъ презъ м. априлъ 1921 г., не бѣше отмененъ отъ тѣзи, които наследиха управлението на Земеделския съюзъ.

Е. Шидерски (з): Които го откраднаха.

А. Буковъ (з): Сжщитъ тѣзи, които го атакуваха много зле, които го намираха антиконституционенъ, които намираха, че той руши устоитъ на държавата, когато дойдоха да управляватъ, разбраха, че създаването на закона за т. п. с. не е било партизанска мѣстъ, не е било за облагодетелстване на партизани на Земеделския съюзъ, а се е налагало отъ времето, отъ необходимостта да се успокоятъ духоветъ следъ войната и да се избѣгне спекулата съ земята, която е даръ отъ Бога. Разбраха това и затова тѣ създадоха следъ туй другъ единъ законъ, много по-голѣмъ отъ закона за т. п. с. И въ този законъ, въпрѣки всичкото си желание да избѣгнатъ всичко онова, което засѣгаше интереситъ на онѣзи, които ги крепѣха — голѣмитъ чорбаджии и тѣзи, които разполагаха съ много земя — принудиха се да прокаратъ горе-долу — не напълно, разбира се — началата, на които бѣше поставенъ законътъ за т. п. с. Вие ще видите, че сжщо така и въ закона за т. з. с., макаръ и неясно, е казано, че земята е за този, който я работи; опредѣля се единъ максимумъ отъ владение на земя; направиха се и още малко измѣнения, съ които да могатъ да увеличатъ размѣра на тази собственост въ значителна степенъ. Но това не е отъ такова голѣмо значение. Въ всѣки случай, основнитъ начала на закона за т. п. с. въ голѣмата си частъ бѣха завардени въ закона за т. з. с.

Не се мина, обаче, много време, този законъ за т. з. с. постепенно, систематически претърпѣ измѣнения, които окончателно промѣниха неговата физиономия. Съ измѣ-

ненията, които се направиха въ 1927 г., съ тѣзи, които се направиха въ 1930 г., съ онѣзи, които се направиха и въ 1931 г., отъ закона за т. з. с. остана, г-да, само една сѣнка. Основнитъ начала, на които той бѣ положенъ, се измѣниха. Премахнаха се отъ фонда земитъ, които се владѣха, да кажемъ, отъ Българската народна и отъ Българската земеделска банки; премахнаха се излишнитъ манастирски земи; възвърнаха се всички земи, отчуждени отъ частни лица.

Т. Тонковъ (з): Които частни лица не имъ знаятъ синуритъ.

А. Буковъ (з): Премахна се и чл. 4, който опредѣляше максимума и минимума. Махнете тѣзи начала, г-да, и отъ закона за т. з. с. и за т. п. с. не остава нищо. Измѣненията, които се направиха — а тѣ сѣ нѣколко — така сѣ направени, че ако вземете да четете закона и измѣненията му, не можете нищо да разберете, кое е въ сила, кое е измѣнено. Ето защо, г-да, наложи се едно окончателно преработване на закона за трудовитъ земеделски стопанства, за да стане той ясенъ. Независимо отъ това, отъ приложението на закона презъ цѣлото време, когато е билъ прилаганъ, се видѣха недостатѣцитъ, които той е ималъ.

За да можете да имате ясна представа за това какъ е билъ прилаганъ законътъ въ продължение на цѣли 8 години, ще ви дамъ нѣкои данни. Най-напредъ по образуването на фонда. Дълга да отбележа, че цифритъ, които ще дамъ, не могатъ да бждатъ напълно точни, защото Дирекцията на т. з. с. се закри по начинъ такъвъ, че чиновницитъ сѣ оставили писалкитъ си и всичко онова, съ което се е разполагало като статистика, като архива, е било събрано въ човали и хвърлено на тавана и сега трѣбва човѣкъ съ години да се рови, за да разбере кое какъ е ставало презъ времето на прилагането на закона.

Н. Пждаревъ (д.сг.ц): На нѣколко пѣти имъ се дава срокъ да наредятъ работитъ си. Съ бюрократизма мжчно се води борба.

А. Буковъ (з): Не знамъ какви срокове сѣ давани, но знамъ, че каквито сведения да искате, не могатъ да се намѣрятъ, защото всичко е много разбъркано.

Отъ онова, което можахъ да събера, установява се, че е било отчуждено общо около 2.300.000 декара земя, които сѣ били оформени. Земятъ, отчуждени и неоформени, които сѣ били заети отъ Дирекцията на бѣжанцитъ, извънъ даденитъ ѝ по законъ 1.200.000 декара и за които до денъ днешенъ не е станало абсолютно никакво оформяване чрезъ Дирекцията за т. з. с., представляватъ почетната цифра 500.000 декара. Други 400 хиляди декара се смѣта, че не сѣ оформени, защото препискитъ сѣ въ движение и чакатъ едно окончателно уреждане. Общо взето, значи, достигнало се е до 3.200.000 декара. Значи това, което се е предполагало, че ще се достигне при създаването на закона за т. з. с. — 4—5 милиона декара — не е било достигнато и досега.

Отъ тия 3.200.000 декара 1.600.000 декара сѣ били дадени отъ държавата на дирекцията за оземляване на бѣжанцитъ.

Р. Василевъ (д.сг.): 1.400.000.

А. Буковъ (з): Обаче отъ тѣхъ има раздадени и оформени, споредъ това, което ми се каза отъ Дирекцията на бѣжанцитъ, около 1.200.000 декара. Значи, още 400 хиляди декара би трѣбвало да се търсятъ отъ Дирекцията за настаняване на бѣжанцитъ.

Н. Пждаревъ (д.сг.): А агрономитъ считатъ, че сѣ само около 500 хиляди декара.

А. Буковъ (з): Други 1.600.000 декара сѣ били дадени за разпредѣление между малоземелни, безземелни и селски земеделски работници. Обаче отъ смѣкитъ, които се правятъ, излиза, че не сѣ раздадени повече отъ 1.200.000 декара. Че това е така, г-да, се потвърждава и отъ отчета на Земеделската банка, гдето е показано, че за оземляване на 34.822 малоимотни земеделски стопани е изразходвана 838 хиляди декара земя. Неоформенитъ книжа на около 4.425 малоземелни стопани се намиратъ по клоноветъ на Земеделската банка, а на 12.635 земеделски стопани книжата се намиратъ въ движение нѣкъде по комиснитъ. Значи, ако прибавимъ и това количество земя, което е дадено на 17 хиляди стопани, пропорционално съ онова, което е било раздадено по-рано на 34 хиляди бѣжанци, ще излѣзе, че сѣ раздадени приблизително 1.200.000 декара земя. Следователно, търсятъ се, освенъ

400 хиляди декара, които би трябвало да се намърят от Дирекцията на божанитѣ, и други 400 хиляди декара, които сѣ били поземелен фондъ, за който, г-да, абсолютно никой нищо не знае къде колко и какво има. Това досега не е могло да се установи, макаръ че персоналитѣ въ отдѣлението за държавни имоти се мъчи отъ нѣколко месеца насамъ да ги установи.

Отъ друга страна, г-да, не се знае и нѣма точни сведения, колко души сѣ поискали да бждатъ оземлени. Отъ даннитѣ, които имамъ, личи, че още въ самото начало на приложението на закона за оземляване сѣ предявени искания отъ 80.555 земледѣлски стопани. Всѣки единъ отъ васъ може сега да си направи една ясна преценка: въ продължение на 8 години, при наличността на закона за т. п. с. и на закона за т. з. с., отъ 80.555 души, които сѣ поискали оземляване, сѣ могли да бждатъ оземлени — напълно оформено — само 34 хиляди души! И ако се прилага законътъ по същата процедура, както досега, всѣки единъ отъ васъ може да си направи смѣтката, още колко години ще трѣбватъ, за да бжде раздадено останалото количество земя.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Още 16 години.

А. Буковъ (з): Ясно е, г-да, че досегашниятъ законъ въ много отношения е билъ тежъкъ за прилагане.

Независимо отъ това, пожелахъ също така да си изясня, какъ е ставало изплащането. Вчера случайно, преглеждайки в. „Демократически сговоръ“, азъ прочетохъ една статия отъ г. проф. Янаки Молловъ, въ която, атакувайки новия законопроектъ, той изказва мнение, че законътъ за т. з. с. билъ толкова добъръ, така всичко било уредено, че нѣмало абсолютно никаква нужда — така поне излиза споредъ Вашата статия, г. професоре — отъ никакви нови измѣнения и нови уяснения. И Вие се спирате главно на това, че било уредено изплащането.

Г-да! По въпроса за изплащането може да се каже следното. Изглежда, че въ тая смисълъ, въ която трѣбвало да стане, то не е станало, защото е било изплатено само за тѣзи земи, които сѣ били отчуждени отъ чужди подданици, били тѣ ромънски или други още — не знамъ какви. За изплащането на тѣхнитѣ земи сѣ били отпуснати отъ държавата 30.000.000 л. Изразходвани сѣ благополучно само 21.000.000 л., а другитѣ 9.000.000 л. никой не може да установи къде сѣ отишли. За изплащане земитѣ, отчуждени отъ частни лица, и дума не може да става, г-да, защото всичкитѣ частни земи, отчуждени съгласно закона за т. з. с., сѣ възвръщани. Частни земи нѣма задържани и нѣма такива за плащане. Останали сѣ за изплащане всички оѣзи земи, които сѣ били отчуждени главно отъ общинитѣ, защото тази земя, която е била държавна, тя още въ самото начало, въ по-голямата си частъ, е била дадена на Дирекцията за настаняване на божанитѣ. А сумитѣ, които сѣ били събрани въ фонда т. з. с. и които сѣ възлизали на около 70 милиона лева, отдавна сѣ изразходвани; и сѣ изразходвани абсолютно не за тѣзи цели, за които сѣ били предназначени.

Азъ имамъ тукъ нумерата на чековетѣ, съ които сумитѣ сѣ били теглени и съ които г. Христовъ е засилвалъ фонда „Културни мѣроприятия“ по бюджета на Министерството на земледѣлието. Никаква сума не е била изплатена съ тѣзи чекове на никоя община, освенъ въ последната година, когато на нѣкои и други общини се даде нѣщо. И вие ще видите, че срещу този фондъ, който е възлизалъ приблизително на сумата, която ви казахъ — 70 милиона лева — сѣ изтеглени съ тия чекове 134.000.000 л.; изразходвали се за какво щѣло и какво не щѣло, а общинитѣ, които би трѣбвало да получатъ своитѣ суми, за да се облекчатъ, не сѣ получили нито стотинка обезщетение.

Така, напр., на 6 октомврий 1928 г. сѣ изтеглени 10.000.000 л.; на 31 януарий 1929 г. сѣ изтеглени 20.000.000 л.; на 16 мартъ с. г. — 10.000.000 л.; на 26 мартъ с. г. — 10.000.000 л.; на 28 януарий 1930 г. — 10.000.000 л.; на 31 мартъ с. г. — 30.000.000 л.; на 31 май с. г. — 150.000 л.; на 30 май 1931 г., непосредствено преди изборитѣ, сѣ изтеглени 35.626.654 л., и тѣ сѣ нѣкъде изразходвани; на 30 юний с. г. — 8.000.000 л.; и на 28 февруарий 1932 г. — 800.000 л. И сега Земледѣлската банка, г-да, търси отъ фонда 60 милиона лева.

Ето какъ е станало изплащането, г. Молловъ! Ето начинътъ, по който е било уредено това изплащане, за което Вие казвате въ Вашата статия, че било много добре уредено.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Значи, 70.000.000 л. сѣ направени на 130.000.000 л.

А. Буковъ (з): Да, като Земледѣлската банка е дала още 62.000.000 л.

Освенъ това, г-да, не може да не се констатира и фактътъ, че оценкитѣ, които сѣ ставали навремето, сега абсолютно не сѣ съобразни съ днешнитѣ условия. Вие ще видите, че въ повече отъ половината околии декаритѣ сѣ оценявани приблизително по хиляда — хиляда и нѣколко лева. Имайки предъ видъ начина на плащането, който е билъ нареденъ въ закона за т. з. с. — изплащане въ продължение на 20 години и пр. — и ако вземете да пресметнете колко трѣбва да плати оземлениятъ, излиза, че сумата е 1.800 л. на декаръ, заедно съ лихвата — защото лихвата е 8%. Ако рече да плати само лихвата, тя сега е по-голяма отъ наема, който се плаща на единъ декаръ.

Ето ви още единъ мотивъ, г-да, който показва, че трѣбва да се направи нѣкакво измѣнение на закона за трудовитѣ земледѣлски стопанства. Когато се прилагаше законътъ за трудовата поземелна собственостъ, имаше три комиси: едната общинска, втората окръжна и третата — самата Дирекция на трудовата поземелна собственостъ. Същото нѣщо почти е направено и въ закона за трудовитѣ земледѣлски стопанства, само че, вмѣсто окръжни комиси, сѣ поставени околийски такива и вмѣсто общински комиси, сѣ поставени общинскитѣ съвети.

Г-да! Следъ като се прилага законътъ; следъ като вие виждате, колко време е било необходимо на тѣзи комиси — които по съставъ сѣ все отъ длъжностни лица, които обикновено не могатъ да се събиратъ навреме: следъ като виждате, че всичко е вървѣло нѣкакъ-си небрежно, безалаберно, и се е продължило толкова дълго време — не ви ли показва това най-после, че този апаратъ за оземляване на селскитѣ земледѣлски стопани е много тежъкъ, много неповратливъ, че ако продължаваме и сега съ него, ние не можемъ абсолютно никакво оземляване да извършимъ дори за още 8 години при това положение на нѣщата и при този слабъ съставъ на отдѣлението при Министерството на земледѣлието?

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Центърътъ бѣше тромавъ и бѣше спирачка на дейността.

А. Буковъ (з): Другъ е сега въпросътъ, ако вие бихте намѣрили нѣкое друго срѣдство, ако вие бихте посочили нѣкой по-лекъ начинъ. Споредъ § 28 отъ проекта, общинскитѣ комиси за поземелна собственостъ се състоятъ отъ трима земледѣлски стопани, назначени отъ министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти — нѣщо, което плаши всички, че щѣло да се прави партизанлъкъ, че щѣли будто би да се създаватъ нови кадри на Земледѣлския съюзъ. Г-да! Земледѣлскиятъ съюзъ си има достатъчно кадри. Доколкото азъ разбирамъ, участието на тѣзи трима души е предвидено съ единичната целъ тѣ, като прѣко заинтересовани лица, много по-скоро да извършатъ цѣлата работа.

Но вие ще кажете, че както е било по-рано, когато е билъ общинскиятъ съветъ или една комиси въ общината, е имало повече справедливостъ. Азъ съмъ готовъ да ви докажа, г-да, че това не е било така. Вземете, напр., ревизитѣ, които сѣ извършени напоследъкъ на 8.500 оземления и вие ще видите, че сѣ били оземлени 1.617 души, които сѣ грижевали земя повече, отколкото имъ се полага, повече отъ срѣдния типъ земледѣлско стопанство; а тѣ сѣ били оземлени именно отъ тѣзи общински съвети, на които вие възлагате толкова голямо довѣрие. Вие ще видите също така, че 288 души съ странични занятия, които нѣматъ право да бждатъ оземлени, също сѣ били оземлени. Вие ще видите, че около 500 души, които по разни други причини нѣматъ право да бждатъ оземлени, сѣ били оземлени. Общо 1.832 души сѣ били оземлени при тѣзи сигурни комиси, при възможността да се правятъ обжалвания предъ 3—4 инстанции.

Питамъ тогава: къде е гаранцията, за която толкова държите, като казвате, че непременно трѣбва да бжде тѣй, както е въ закона за трудовитѣ земледѣлски стопанства? Нѣма гаранция, г-да! Гаранцията е въ лицата, които би трѣбвало да се назначаватъ за членове въ тия комиси. Сега, г-да, ако въ парламентарната комиси се намѣри нѣкой другъ начинъ, по-лекъ, не съ 3—4 инстанции, а само съ две инстанции — едната, която имате въ общината, и другата въ отдѣлението за трудовитѣ земледѣлски стопанства — ясно е, че много по-скоро ще се свърши работата.

Ето защо, г-да, азъ ви моля да не мислите, че съ вънасянето на законопроекта, който разискваме, сѣ се гонили и нѣкакви други цели, освенъ единичната целъ: по-скоро и веднѣжъ за винаги да стане оземляването на 30—40 хиляди и повече души, които чакатъ за земя и за които, по всичко личи, има такава.

Независимо от това, г-да, ставало е и едно разграбване на фондовитъ земи. Азъ мога да ви посоча нѣколко случая на разграбване фондови земи, които сочатъ до-колко сѣ съ грижили тия комисии. Напр., въ с. Комарево, Карнобатско, поземелниятъ фондъ отъ 151 декара е взетъ и причисленъ къмъ училищния фондъ; посегнато е било на поземелния фондъ и това посегателство е било утвър-дено и съ указъ, въпрѣки това, че е направено въпросъ, че земята е на поземелния фондъ. Въ с. Александрово, Ямболско, отъ поземелния фондъ сѣ останали 718 декара сѣщо за училищния фондъ и 240 декара за скотовъдния фондъ. Въ с. Стойково, Хасковско, земитъ на поземелния фондъ сѣ опредѣлени за училищенъ фондъ, въпрѣки това, че Министерството на земледѣлието съ писмо № 433, отъ 1933 г. съобщава на Министерството на просвѣтата, че не е съгласно да се вземе тази земя отъ поземелния фондъ. Въ с. Тетово, Балбунарско, отъ поземелния фондъ сѣ вземени 400 декара за училищенъ фондъ и е изда-денъ указъ. Въ с. Семерджиево, Русенско, сѣ взети отъ поземелния фондъ 300 декара за българското училище и това е утвърдено съ указъ. Въ с. Гривица, Плевенско, общинскиятъ съветъ е обезземлилъ единъ отъ оземленитъ, взелъ му е земята и я е направилъ здравенъ фондъ.

Виждате, че една голѣма частъ отъ земята е била раз-грабана. Това вече не говори ли, че би трѣбвало да се взематъ известни мѣрки да се промѣни действащиятъ за-конъ, както това се прави съ законопроекта, щото позе-мелниятъ фондъ да сѣ пази по административенъ редъ? Поземелниятъ фондъ нѣма какво да спори и да сѣди тѣзи които сѣ заграбили земята — ще трѣбва всички заграбени земи да се върнатъ на поземелния фондъ.

Ние имаме дълъгъ да запазимъ фондовитъ земи, кол-кото сѣ останали — около 800.000 декара — къмъ които могатъ да се причислятъ една голѣма частъ — около 300.000 декара — държавни земи, които ще бждатъ из-ключени отъ обекта на горското стопанство, както и тия, които могатъ да се получатъ при закрѣпчаването на об-щинските мери.

Впрочемъ, азъ смѣтамъ, че би трѣбвало законопро-ектъ да бжде гласуванъ на първо четене така, както е представенъ.

Г. г. народни представители! Отъ всичко това, което изложихъ, ясно личи, че основната целъ на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за трудовитъ зем-ледѣлски стопанства, е преди всичко завардването и уве-личаването на фондовитъ земи. Азъ смѣтамъ, че не ще се намѣри тукъ народенъ представителъ, който да бжде противъ това, щото тѣзи земи да бждатъ завардени по административенъ редъ. Това — едно.

Второ. Азъ не бихъ могълъ да си представя, че нѣ-кой отъ народнитъ представители може да се обяви про-тивъ една нова, справедлива оценка на всички тия земи, които сѣ раздадени, още повече като се има предъ видъ, че тия земи не сѣ частни земи — защото всичко онова, което е било частно, е възвѣрнато; останали сѣ само об-ществени земи. Щомъ тѣзи земи сѣ обществени, есте-ственно, много по-лесно може да се извърши и тая по-справедлива оценка.

Трето. Нужно е да се направи опростотворяване на процедурата по оземляването. Другъ е въпросътъ, ако вие намѣрите по-лесенъ и по-простъ начинъ отъ този, който се прилага въ законопроекта. Въ комисията може да се говори по това и да се намѣри най-правилното раз-решение на въпроса — това, което най би гарантирало всички, че ще имаме една справедливостъ при разпредѣ-лението на земитъ.

Сѣщо така азъ смѣтамъ, че нѣма да се намѣрятъ на-родни представители, които да бждатъ противъ изправя-нето на всички онѣзи грѣшки, които сѣ станали по-рано. Нѣкои казаватъ, че това щѣло да събуди нови ежби и борби. Азъ смѣтамъ, че когато ще се изправятъ известни грѣшки, нѣма да има недоволства, а, напротивъ, когато човѣкъ дава туй, което е редно, ще получи одобрението на цѣлия народъ.

Ревизия се предвиждаше по закона за трудовитъ зем-ледѣлски стопанства. Отъ дневницитъ на Народното съ-брание се вижда, че когато е било говорено по този въпросъ, били сѣ изнесени факти за оземляването на лица, които нѣматъ право да бждатъ оземлявани. Мислите ли, г-да, че народнитъ представители отъ земледѣлската па-рламентарна група даже въ онова време биха се съгласили, щото тия лица, оземлени по този незаконенъ начинъ — като разни чиновници — да запазятъ и въ бждеще тия земи, които сѣ взели? Азъ смѣтамъ, че ако има лица — а това е констатирано — които незаконно сѣ били озем-лени, по отношение на тѣхъ трѣбва да стане една ревизия. И ще трѣбва тамъ, кждето има незаконно дадена земя,

тя да бжде отнета и да се даде тамъ, кждето трѣбва да се даде.

Най-после ще трѣбва окончателно и въ една удобна форма да се уреди комасирането на земитъ. Ето само тѣзи нѣколко пункта цели законопроектъ, който сега се пред-лага на разглеждане отъ г. г. народнитъ представители

Г. г. народни представители! Отъ името на парла-ментарната група на Земледѣлския съюзъ заявявамъ, че ще гласуваме законопроекта *tel quel* — такъвъ, какъвто е. Ако ония лица, които много сѣ работили по тоя законъ, които познаватъ добре неговото приложение, които знаятъ дефектитъ, които сѣ констатирали, намѣрятъ нѣкои по-добри и по-прости начини за изправлението имъ отъ тѣзи, които се предлагатъ въ законопроекта, смѣтамъ, че нѣма да се намѣри народенъ представителъ, който да имъ се противопостави. Но азъ мисля, че трудно ще се намѣрятъ нѣкои други начала, освенъ тия, които сѣ прокарани въ законопроекта.

Р. Василевъ (д. сг.): Все ще има нѣщо.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Джанкардашлийски ще дойде въ комисията да ви каже.

А. Буковъ (з): Азъ зная, че г. Ради Василевъ познава този законъ, работилъ е много по него, познава матери-ята и, разбира се, неговитъ съвети въ комисията ще бж-датъ много ценни за насъ. Само едно ще трѣбва да се гледа — щото процедурата, която ще бжде усвоена при новото оземляване, да не бжде толкова сложна, да не бжде толкова грандиозна и да не остане въ това поло-жение, въ което е сега, споредъ закона.

Е. Шидерски (з): Да не се оземляватъ и полицейскитъ участъци въ бждеще.

А. Буковъ (з): Азъ имамъ много данни, г-да, и мога да ви покажа кжде и какъ ставаше оземляването. Но азъ не искамъ по този законъ да ставатъ нежелателни спо-рове за нѣща, които смѣтамъ, че нито ние бихме нап-равили, нито вие, които сте управлявали, сте имали жела-нието да вършите. Това е било единъ чиновнически апа-ратъ, това сѣ били едни изборни тѣла, които сѣ вършили нѣща, за които не може да държимъ отговорни народнитъ представители, които сѣ гласували този законъ.

Смѣтамъ, прочее, че всички народни представители въ Парламента сѣ съ едно желание — да се уреди оконча-телно въпросътъ за оземляването на всички останали не-оземлени по закона за трудовитъ земледѣлски стопанства. И заявявамъ, че ние ще гласуваме законопроекта на първо четене. (Рѣжонплѣскания отъ мнозинството)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Крумъ Кораковъ.

К. Кораковъ (д): Отказвамъ се.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Куртевъ. Отсѣжствува.

Има думата народниятъ представителъ г. Рашко Мад-жаровъ. Отсѣжствува.

Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Радоловъ. Отсѣжствува.

Има думата народниятъ представителъ г. Григоръ Ва-силевъ. Отсѣжствува.

Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Вел-чевъ. Отсѣжствува.

Има думата народниятъ представителъ г. Янаки Мод-ловъ.

Я. Молловъ (д. сг. Ц): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Макаръ аграренъ въпросъ, въ такъвъ сми-сълъ, въ какъвто той сѣществуваше въ нѣкои близки и далечни намъ страни, у насъ да не е сѣществувалъ; ма-каръ че пролетаризирани селяни, безземелни и малоземелни земледѣлци до войнитъ и да не се наброяваха много; макаръ и голѣми земледѣлски стопанства, такива, каквито се срѣщаха въ Ромъния, Унгария, Югославия, Италия, Ру-сия и маса други страни, у насъ да не сѣществуваха, а следъ отнемането на Добруджа да не останаха; макаръ и наематели на земи, арендатори, такива, които се срѣ-щатъ въ другитъ страни, у насъ и да нѣмаше много — желанието да се създадатъ условия за спокойно развитие въ нашата страна, безъ да се повреди на земледѣлския прогресъ, ни доведе до въпроси за оземляването на ма-лоземелнитъ и безземелнитъ селяни-земледѣлци. Тѣй ние дойдохме до аграрнитъ закони — на първо мѣсто, зако-

нът за увеличение размѣра на държавните земи и, на второ мѣсто, законът за трудовата поземелна собственост.

Въ тия закони — специално въ закона за трудовата поземелна собственост — легна основната мисълъ, на която се спрѣ и г. Буковъ: земята да принадлежи на ония, които я обработватъ. Първиятъ законъ — законътъ за увеличаване размѣра на държавните земи — обявяваше за държавни частните притежания и специално ония обработваеми земи, ниви и ливади, размѣрътъ на които надминаваше 300 декара; следъ това той обявяваше за държавни горите на частни притежатели, въ полските мѣста надъ 200 декара, а въ планинските райони — надъ 500 декара. По-нататъкъ за държавни се обявяваха и всички спорни земи между общините, когато населението на селата, въ единъ срокъ отъ 3 месеца, не се споразумѣе за подѣлбата на тѣзи земи. Законътъ за трудовата поземелна собственост, както и допълненията и измѣненията му въ 1921 г., 1922 г. и 1923 г., може да се каже въ основните си положения съществено не се различаваха отъ онова, което включваше законътъ за увеличаване размѣра на държавните земи. За прилагането на закона се предвиждаха общински комисии, назначени отъ министра на земледѣлието — като поне единиятъ членъ въ тия комисии трѣбваше да бѣде лице, посочено отъ общинския съветъ — окръжни комисии, дирекционенъ съветъ и най-сетне, когато имаше нѣкакви спорове и Дирекцията не можеше да дойде до нѣкое решение, като последна инстанция, министърътъ на земледѣлието.

По закона за трудовата поземелна собственост бѣха причислени къмъ фонда отъ държавата — въ кръгли числа — 66.000 декара земи; отъ общински мери — 243.000 декара; спорни земи между селата — 3.800 декара; манастирски земи — 24.600 декара и частни земи — 352.541 декара; или общо по закона за трудовата поземелна собственост къмъ поземелния фондъ бѣха причислени 690.893 декара. Оземлени по тоя законъ сѣ били 298 лица, а актове сѣ били издадени на 279 души, като всичко на оземлените сѣ дадени сѣ актове 7.505 декара земи.

Законътъ за трудовата поземелна собственост по-нататъкъ бѣше измѣненъ следъ едно основно проучване, което се направи отъ една голѣма комисия, въ която влизаха лица — стопански деятели — които се занимаватъ съ поземелния въпросъ въ нашата страна, и представители на различните политически течения, които бѣха застъпени въ Парламента тогава. Новиятъ законъ за трудовите земледѣлски стопанства, който смѣни стария законъ за т. п. с., изхождаше отъ основната мисълъ, че земята, която се отнема и образува поземеленъ фондъ, трѣбва да се даде на безземелните и малоземелните, предимно съ целъ да се организиратъ жизнеспособни земледѣлски стопанства, стопанства, които да могатъ да осигурятъ издръжката на едно селско домакинство. Законътъ по-нататъкъ категорично забраняваше, не допускаше раздаването на земи, ако тази основна целъ не може да се постигне. Въ него влѣзоха положения, които въ известно отношение се различаваха рѣзко отъ основните положения, които бѣха прокарани въ закона за трудовата поземелна собственост. Тия различия се състоятъ въ начина на формиране поземелния фондъ, въ институтите, на които се възлага оземляването, по въпросите за колонизирането и, най-сетне, по въпроса за комасацията.

Следъ една основна ревизия, която се направи на причислените къмъ поземелния фондъ земи по новия законъ, се оказа, че отъ 243.000 декара кръгло общински мери, които сѣ били причислени къмъ общинския поземеленъ фондъ, 216.000 декара сѣ се оказали негодни за обработка — неправилни ивици, неизползуваеми земи — и къмъ фонда сѣ могли да бждатъ причислени отъ тѣхъ — говоря въ кръгли числа — само 42.000 декара, а отъ държавните земи — 59.000 декара. По тоя начинъ къмъ 1 декемврий 1927 г. сѣ били причислени и уяснени — както се казва въ отчета, който е издада Дирекцията за т. з. с. — 3.068.296 декара земи, като, между другото, се е предвиждало, че могатъ да бждатъ причислени къмъ фонда още около 400—500 хиляди декара, или общо фондътъ да възлѣзе на 3.500.000 декара земя. По силата на закона за селско-стопанско настаняване на бѣжанците, сѣ били дадени на Дирекцията за селско-стопанско настаняване на бѣжанците 1.320.000 декара, значи, за оземляване на малоземелните и безземелните земледѣлци — ако евентуално всичката земя, която е била предвидена за отчуждение, е могла да бжде отчуждена — е трѣбвало да останатъ 2.200.000 декара. По-нататъкъ азъ ще се спра и на количеството малоземелни и безземелни, които е трѣбвало да

бждатъ оземлени и на които сѣ раздадени земи, а сега ще искамъ да спра вашето внимание на единъ по-специаленъ въпросъ.

Законътъ за трудовите земледѣлски стопанства, по силата на който става оземляването, е предизвикалъ да се постави подъ култура една площъ кръгло отъ 2.500.000 декара земя, дадена на бѣжанците и на безземелни и малоземелни. Ако се приеме, че единъ декаръ земя е могълъ да даде 300 л. само, нашето национално стопанство е имало да добие една сума кръгло отъ 750.000.000 л. Знаете, че преди години, поне преди кризата, доходътъ отъ декаръ земя бѣше много по-голямъ, и, твърде естествено, доходътъ, реализиранъ отъ тѣзи земи, можеше да бжде много по-голямъ, както и въ всѣки случай можеше да надмине и е надминавалъ милиардъ лева. Законопроектътъ на г. министра на земледѣлието, който ние днесъ разглеждаме, споредъ мотивите, които сѣ изложени въ него, се е наложилъ поради това, че работата по образуването на поземелния фондъ е била спрѣна; поради това, че наличните земи, които сѣ били причислени къмъ фонда, сѣ били отчасти незаконно присвоени отъ частни лица; поради това, че частъ отъ тѣхъ сѣ били незаконно причислени, както това изтъкна и уважаемиятъ г. Буковъ, за целите на различни фондове — училищни, скотовъдни, читалищни, здравни и т. н.; че, отъ друга страна, поради обстоятелството, че съ спадане цените на земледѣлските произведения, е спаднала и цената на земята и логически се идва дотамъ, че ония, които сѣ били оземлени — и безземелни и малоземелни земледѣлци — не ще могатъ да платятъ сумите, които сѣ били определени да платятъ за дадените имъ земи, и се е наложило да се коригиратъ цените на земите, дадени на безземелни и малоземелни.

По-нататъкъ г. министърътъ си поставя за целъ да осигури спокойното стопанисване на земята, да раздаде земята на фонда на малоземелни и безземелни съ задача да могатъ и тѣ да организиратъ жизнеспособни стопанства, които да осигурятъ тѣхната прехрана. Земята, споредъ мотивите на г. министра, трѣбвало да се даде на малоземелните и безземелните, както се изразява той, поради това, че тѣ сѣ били стопански обзаведени и сѣ могли да използватъ тия земи.

Една частъ отъ мотивите, които изтъква г. министърътъ, като мотиви, които сѣ наложили прокарването на днешния законопроектъ за измѣнение на закона за трудовите земледѣлски стопанства, азъ приемамъ за уважителни; съ друга частъ отъ тѣхъ, обаче, азъ не мога да се съглася. Не издържатъ, по моите разбирания, критика ония мотиви, съ които се иска прокарването на измѣнения въ следните части на закона.

Г. министърътъ иска да се дадатъ земи на обезземелните, които били стопански обзаведени, за да се създадатъ жизнеспособни земледѣлски стопанства. Днесъ за никого не е тайна, това се знае, че грамадна частъ отъ нашите земледѣлски стопанства сѣ изгубили своята жизнеспособностъ: грамадна частъ отъ нашите земледѣлски стопанства днесъ така сѣ разстроени, че не могатъ да покриятъ разносните по производството си и ликвидиратъ, приключватъ годината съ загуби. При това положение би трѣбвало да очакваме, че една отъ най-важните задачи на управлението ще бжде да създаде нормални условия за производство въ съществуващите земледѣлски стопанства, които сѣ силно засегнати отъ кризата и изнемогватъ. Не е полезно, по мое разбиране, не е разумно, покрай огромния брой земледѣлски стопанства, които сѣ изгубили своята устойчивостъ, своята жизнена съпротивителна сила, да се създаватъ и други земледѣлски стопанства, които при тия условия, които имаме, ще бждатъ нежизнеспособни, азъ бихъ казалъ, не само нежизнеспособни, но и немошни, за които поне засега нѣма изгледи въ скоро време да стѣпятъ на кратката си.

Но ако основната задача на законопроекта трѣбва и днесъ да остане създаването на жизнеспособни земледѣлски стопанства, които да могатъ да осигурятъ прехраната на едно селско домакинство, особено пъкъ на безземелно домакинство, пита се: при какви условия би могло да стане това? Такова стопанство, като всѣко стопанство, би могло да се създаде не само съ земя — и то целинна земя — а и съ необходимите за това инвентаръ, орѣдия, машини, постройки, добитѣкъ и пр. Съ срѣдства за създаване на такива земледѣлски стопанства днесъ не се разполага. Безпаричието, както ви е известно, е страшно, особено въ срѣдата на нашето земледѣлско население. Кредитътъ е убитъ, пари не могатъ да се намѣрятъ. Държавата не може да тури на разположение срѣдства, било на Земледѣлската банка, било на кооперациите, които да подпомогнатъ организирането на жизнеспособни земледѣлски

стопанства. Сам аз съмтам, че е полезно и умъстно да се върнем към известни положения на закона за т. з. с. За мене е аксиома, за мене е истина, че дребното земеделско стопанство, при известни условия, може да даде и дава задоволителни доходи; във всеки случай по-задоволителни от тия, които дава едрото, голъмото капиталистическо земеделско стопанство. Няма да се спирам на данни, за да ви илюстрирам тази истина, но във всеки случай изучаванията, които са направени във много западноевропейски страни и в Америка, категорично показват, че дребното земеделско стопанство дава възможност да бъдат реализирани на единица площ и голъми брутни доходи, и голъми чисти доходи. И трябва, между другото, да изтъкна тук — което е особено важно за момента — че във днешния период на криза дребното земеделско стопанство се оказва по-жизнеспособно, отколкото едрото, капиталистическото земеделско стопанство. Макар онова, което днес реализира дребното земеделско стопанство, да е твърде малко, макар активните капитали, вложени в производството, да са рентирани с една ниска лихва, която не надминава, във много стопанства 1, 2, 3%, все пак дребните земеделски стопанства са реализирали по-голъми доходи, отколкото едрите, голъмите капиталистически земеделски стопанства. Това показват проучванията, които са направени основно в Швейцария от проф. Лауръ, който завежда селския швейцарски секретариат, това показват проучванията в Дания, това показват проучванията в Полша и — трябва да кажа специално — това показват проучванията, които са направени в Германия, и специално земеделската анкета, която направи германското правителство, когато започна голъмата криза в германското земеделско стопанство. Без да се спирам на цифри, ще подчертая само, че от изучаванията, които са направени в Германия във това отношение, се виждат, че много едри земеделски стопанства, нимайки възможност да покриват разходите по производството си, са били принудени да ликвидират и държавата е трябвало да създава специални бюра, задачата на които е да откупват земята на едрите земеделски стопани и да ги раздава тя по-нататък на малоземелни и безземелни селяни-земеделци. Нящо повече, изучаванията, които са направени пак в Германия от известния професор Зеринг, специално по колонизирането на Източна Пруссия, показват, че земята, отнети от едрите земеделски стопани и раздадени на бедни, дребни земеделци, разбира се, заедно с нужните средства, за да могат те да произвеждат, са давали на декар много по-голъм доход, отколкото едрите земеделски стопанства, стопанисвани по-рано от голъми земеделски стопани.

Е. Шидерски (з): Защо тогава се обявявате против закона за т. п. с.?

Я. Молдовъ (д. сг. Ц): Бъдете спокойни, аз ще се мотивирам — надявам се — обективно и добре. На закъчки не обичам да отговарям, нито обичам да отпращам такива. Говоря по един много сериозен въпрос, който заслужава вниманието на всички.

Спорът за едри или дребни земеделски стопанства е приключен — макар някои оратори тук да казват, че не бил приключен — и е приключен в полза на дребното земеделско стопанство, но, трябва да изтъкна, не в полза на най-дребното земеделско стопанство. По-скоро този спор е решен в полза на тъй нареченото земеделско стопанство с оптимални размери — нито много голъми, нито много малки. При твърде малко земя земеделското стопанство няма възможност да използва работата на една двойка работни волове или работни коне, нито има възможност да използва напълно никакви по-голъми машини, нито има възможност да използва по-добре постройките. Изобщо много дребните земеделски стопанства обременяват производството си с голъми производствени разходи. Едрите земеделски стопанства също така, поради това, че работата в тях е твърде екстензивна и нямат интереса на дребния земеделски стопанин, реализират твърде малко печалби, а във много случаи реализират и загуби. Ето защо, ако тук може да става въпрос за спор между едро и дребно земеделие, трябва да кажа, че този въпрос е решен в полза на земеделските стопанства с оптимални размери, но тъй оптимални размери — така да се изразя, ни голъми, ни малки — се намират във твърде зависимост от условията, в които се намират земеделските стопанства. Във всеки случай оптималните размери ще бъдат малки, във други случаи ще бъдат голъми. Такива земеделски стопанства, с оптимални размери на земята, не могат да бъдат създадени шаблонно. Още по-малко такива земеделски стопанства могат да бъдат създа-

дени в оптимални размери от една комисия от местни жители, назначени направо от министъра.

Въпросът за поземелната собственост е голъм и, по моите разбирания, не бива по никакъв начин да си играем с него, не бива по-нататък да си играем с интересите на отделни лица, пък, ако щете, и с интересите на народното стопанство. Във днешния момент няма въпрос по-важен от този — да се помогне на нашето земеделско стопанство, страшно поразено от кризата, земеделското стопанство, на което ние всички дължим, и особено управлението дължи грижи, за да може то да се изправи на краката си и да почне да произвежда нормално, отначало без загуби, а по-сетне и с известни печалби, които биха позволили на стопанина да покрива задълженията си към държавата, а по-нататък и към общини, различни фондове и т. н. Това би било възможно, когато земеделските стопанства станат действително годни да произвеждат при условията, при които живеем. Трябва да се направи всичко възможно да се нормализират условията на производството, за да може да се очаква, че тези земеделски стопанства ще дават доходи. Ето тук, във тази посока, аз съмтам, че би трябвало да бъде насочено вниманието на управлението. Не са само 33-те хиляди земеделци, които са поискали конкурент за облекчаване на техните задължения, нито са 20-те хиляди цвеклопроизводители, нито са оризопроизводителите, нито са розо-производителите, които са пострадали от кризата и които се нуждаят от помощ. От кризата страда широката земеделска маса, голъмата маса дребни земеделци-стопани, които отглеждат добитък, които произвеждат и коноп, и слънчоглед, които изнасят на пазара и масло, и сирене, и яйца, и овощия, и тютюн и т. н. И затова грижите на управлението би трябвало да бъдат насочени, да се изразя общо, към нормализиране на условията на производството не само на част от земеделското население, към нормализиране условията на производството на едно голъмо мнозинство земеделци във нашата страна, които произвеждат най-разнообразни продукти, цените на които са спаднали.

За създаването на жизнеспособни земеделски стопанства са необходими, както казах, земя, инвентар, добитък, постройки; необходими са парични средства, необходими е кредит, необходимо е доверие. Всичко това, г-да, днес липсва. Съ парични средства не разполагат, ако щете, и нашите държавни банкови учреждения, за да турят на разположение тия парични средства. Съ парични средства не разполага и нашата държава.

Ето защо, по мое разбиране, законопроектът на г. министъра не ще може да постигне голъмата си цел, да създаде или най-малкото да подпомогне създаването на жизнеспособни земеделски стопанства. Само с раздаване земи на малоземелни и на безземелни този въпрос не ще може да бъде разрешен. Ако това е целта на законопроекта, тя може да се постигне, т. е. земя може да бъде дадена на безземелните, но жизнеспособни земеделски стопанства не ще можем да имаме. Аз съмтам, че целта на законопроекта не е такава и не може да бъде такава. Шом не може да бъде такава, въ законопроекта трябва да се прокарат и положения, при които пък могат да се създадат жизнеспособни земеделски стопанства, т. е. наред с земята, която трябва да бъде дадена, да се намърят и начините, по които на тези малоземелни и безземелни да се дадат и необходимите средства, за да се снабдят с инвентар, с добитък, с постройки, та да могат да организират действително едно земеделско стопанство, като едно цяло, което ще им даде възможност да произвеждат без загуба.

По-нататък аз искам да се спра на някои положения, прокарани въ законопроекта на г. министъра на земеделието и държавните имоти. Законопроектът предвижда, формирането на поземелен фонд да се възложи на комисия във всяка община от трима души, назначени направо от министъра. По-нататък законопроектът не предвижда никаква близка контролна власт, незинтересована власт, която да следи работата на тези тричленни комисии. Предвижда се само един съвет при отлагането за поземелна собственост, но обжалване на неговите решения не се предвижда. При голъмите интереси на населението, които се засягат с този закон, при голъмите въпроси, които подлежат на разрешение, по мое разбиране, не е разумно отнемането на земята, оземляването и по-нататък, ако щете, формирането на жизнеспособни земеделски стопанства да се предоставя на една тричленна комисия, па била тя назначена и от министъра на земеделието и държавните имоти, състояща се от лица, които и при най-голъмо желание, ако щете, и при

най-голяма добросъвестност, не могат правилно да решават въпросите и за отнемането на земята, и за оземляването и особено пък за създаването на жизнеспособни земеделски стопанства.

За мене поне е необяснимо защо трябва да се предвиждат комисии, защо разрешението на въпроса за изземването на земята и по-нататък за оземляването да не се остави на общинските съвети. Че общинските съвети действуват мудро, е вярно, но че те все-таки представяват израз на онова, което имаме въ селото, това едва-ли някой от нас може да отрече тук. Аз съмтам, че въпросите и за отнемането на земята, и за оземляването най-правилно могат да бъдат разрешени от общинските съвети. Въ закона за трудовата поземелна собственост поне се предвиждаше, че единият член от комисията се препоръчва да се посочва от общинските съвети, а другият двамата бяха други лица. По настоящия законопроект, обаче, комисията се състои изключително от лица, избрани единствено от министъра на земледелието и назначени от него. И непонятно е защо по-нататък се избягва една контролна инстанция, която да се намира близо до селото, близо до общината, която действително може ефикасно да контролира работата по изземването на земята, по оземляването, въобще работата, която има да се върши въ връзка с прилагането на закона. Аз съмтам, че една такава контролна инстанция от лица — да се изрази така — малко заинтересовани, но с съзнание за отговорност и дълг, е необходима. Въ закона за т. з. с. се предвиждаше околийска комисия, състояща се от мировия съдия, агронома и началника на Земледелската банка. Както щете, но аз съмтам, че една комисия, състояща се от тези лица, дава гаранция, че при прилагането на закона няма да бъдат направени толкова грешки, колкото ако работата се извърши от общински комисии или съвети, без да има някаква близка до населението контролна власт, която да контролира тяхната работа.

Мотивът, че трябва да се действува бързо, както се опита да се мотивира тук и уважаемият г. Буков, заслужава внимание. Аз, обаче, съмтам, че колкото и да е желателно да се действува бързо, този мотив може да се има предвид само при предположението, че може да се намери начин най-безболезнено и да се изземват земята, и да се оземляват хората, въобще да се прилага законът. Аз не виждам друг начин да се създаде нещо, което може да допринесе за по-бързото прилагане на закона, освен да се възложи прилагането му пак на общинските съвети и на околийските комисии. Ако околийските комисии, които по-рано предвиждаше законът за трудовата поземелна собственост, се оказаха недееспособни и малко подвижни, пък и контролът им не беше ефикасен, околийските комисии, при всичките грешки, които са правени, или при саботажите, които, както казаха някои, са правени, създадох условия за по-безболезнено и по-правилно прилагане на закона. И интересите на отделните лица — и на тези, от които ще се отнемат земята, и на тези, които ще бъдат оземлени — и интересите на народното стопанство, по моето разбиране, изискват да се намерят институти, които действително най-правилно ще се справят с основните задачи на закона. Това, по моето разбиране — връщам се на основната си мисъл — може да бъде пак общинският съвет, или, ако щете, една еманация от него, една контролна власт, която се намира близо до населението, и по-нататък вече иде отделението за поземелна собственост и комасация.

Р. Василев (д. сг.): Г. Моллов! Извинете, че Ви прекъсвам. Аз искам само да кажа на г. Буков, че на бързината при оземляването прѣчеха не общинските съвети, а липсата на технически лица. Нямаше технически лица, които да извършат навреме парцелирането. Общинският съвет, като орган, който оформяваше тия работи, никога не прѣчеше.

А. Буков (з): Най-голямата прѣчка са били общинските съвети, а след това околийските комисии, въ които участвуват длъжностни лица. Въ тия комисии имате агроном, който е длъжностно лице, имате съдия, който има дѣла да гледа. Виждате, че не може така. Трябва нещо друго да се измисли. (Глъчка)

Я. Моллов (д. сг.): Мога да ви уверя, че не околийската комисия беше тормоз по прилагането на закона. По-право голѣми интереси на населението създадох условия,

за да не може законът да се прилага бързо, интереси, които трѣбваше да бъдат защитени. От друга страна, интересите на цялото народно стопанство изискваха този закон спокойно да се приложи и да се разреши тази голяма проблема, чието правилно разрешение всички очакваме.

А. Буков (з): Сега няма на частни лица да се вземат имотите. Общинските съвети ще решават само за закрѣгляване мерите.

Я. Моллов (д. сг.): Г. Буков! Аз мога съ това да се съглася само отчасти. Вие възлагате цялата ревизия на извършеното досега на тия комисии. Съгласете се, че, за да се ревизира всичко, извършено по-рано от общинските съвети и околийските комисии, не е нещо лесно. И тази работа, по мое разбиране, може най-добре да бъде извършена от институти, които предвижда законът за т. з. с. Най-сетне този въпрос има да се обсъди въ комисията и съмтам, че интересите на работата ще наложат там да се намери едно правилно разрешение на въпроса.

Друг един голям въпрос е въпросът за формирането на поземелния фонд. Съ проекта на г. министъра се посѣга на общинските и училищни фондове, посѣга се на скотовъдния фонд и въобще на всички фондове, създадени при общините съ общинските мери.

И. Велчев (з): По 1 декара на домакинство се оставя на фондовете.

Я. Моллов (д. сг.): Пита се: защо се посѣга на общинските фондове? Отговорът трѣбва да бъде само един: защото земята, които се имат предвид да бъдат отделени за оземляване малоземелните и безземелните, няма да бъдат достатъчни.

Но най-напред аз искам да се спра на въпроса: колко земя — приблизително, разбира се, защото никой не може да даде една точна цифра — е необходима за оземляване малоземелните и безземелните?

Според изучаванията, които са правени въ 1924—1925 г., се вижда, че за оземляване малоземелните и безземелните са необходими крајго 2,300,000 декара земя. От тези 2,300,000 декара би трѣбвало да бъдат оземлени 17,000 безземелни и 54,471 малоземелни земеделци. До 1 декември 1927 г. са били причислени и — както се изразява Дирекцията за т. з. с. въ своя отчет — уяснени към фонда 3,068,296 декара, към които се предполага, че поне 500,000 декара ще могат да бъдат по-нататък прибавени при закрѣгляването държавните и общинските мери, или всичко 3,500,000 декара. От тези, както каза г. Джанкардашлийски тук, по силата на закона за селско-стопанското настаняване на бѣжанците, на Дирекцията за селско-стопанско настаняване бѣжанците, са били дадени 1,320,000 декари, следователно, за оземляване малоземелните и безземелните са останали крајго 2,200,000 декара, толкова, колкото са били необходими за оземляването им, събрано срдно по 30 декара земя на стопанство, като максимумът е 50 декара. Въ известни случаи земята на едно стопанство може да бъде и по-малка от 30 декара, въ други случаи може да бъде повече от 30 декара, но срдно се съста 30 декара.

Г. Т. Данаилов (д. сг.): Г. Моллов! Само че трите милиона декара, за които говорите, не са там, където има нужда от земя. Обратното е. На това трѣбва да се обърне сериозно внимание.

Я. Моллов (д. сг.): Ако приемем по-нататък, че годишно нашето селско население се увеличава — както показват данните на нашата Дирекция на статистиката — съ 2400 селски домакинства и че срдно на едно селско домакинство са необходими 30 декара земя, годишно за оземляването на този прирастъ домакинства са необходими 72 хиляди декара земя, а за един период от 7—8 години, от 1924/1925 до 1932/1933, са необходими крајго още 500 хиляди декара земя. Следователно, общо за оземляване на малоземелните и безземелните би трѣбвало да се разполага — приблизително, пак казвам — съ 2,800,000 декари земя. Или, като се има предвид онова, което съветите показват, че е било налице или че е могло да бъде отчуждено, остава да се дири една площ от 500—600 хиляди декара земя за дооземляване на тези, които днес се съставят, че действително са въ състояние на малоземелни и безземелни.

От друга страна, имайки предвид, че някои от тези нови селски домакинства са получили земя при раздѣляне земята на по-големите земеделски стопанства, си-

гурно за тѣхното оземляване ще сѫ необходими по-малко отъ 500 хиляди декара — къмъ 350—400 хиляди декара. Тази земя може да бѣде намѣрена отчасти отъ изключенитѣ отъ обекта на горското стопанство земи и отъ държавнитѣ имоти. Това поне показва досегашнитѣ усилия, които се положили отъ страна на държавата за изсушаване на блатата. Напр., Карабоазката низина даде 180 хиляди декара земя изведнѣжъ. Следъ това по-голѣми площи може да се отдѣлятъ при закрѣпването на горитѣ и т. н. По моето разбиране, може да се намѣри достатъчно земя, безъ да се прибѣгне до общественитѣ поземелни фондове, т. е. до общинскитѣ мери, и специално общинскитѣ мери, отдѣлени за скотовѣдни, за училищни, за читалищни и др. фондове.

Азъ смѣтамъ, че с въ интересъ на частното стопанство, смѣтамъ, че е въ интересъ и на нароното стопанство, тѣзи обществени поземелни фондове, каквито сѫ скотовѣднитѣ фондове, каквито сѫ училищнитѣ фондове, да бѣдатъ запазени. При това положение, въ което се намира днесъ нашето селско земеделско население, което не може да отдѣли нищо, за да плати своитѣ данѣци на държава и на община и по-нататъкъ да отдѣли нѣщо за фондове, естествено, не може да става въпросъ, че общественитѣ мѣроприятия, каквито сѫ, напр., мѣрkitѣ за подобрене на скотовѣдството или издрѣжката на институти, каквито сѫ училищата, могатъ да легнатъ на населението. Това е немислимо. При това положение, при което се намира земеделското стопанство, при тѣзи доходи, които то реализира, немислимо е да се отдѣлятъ парични сѣдства за тѣзи обществени нужди и мѣроприятия. Самото обстоятелство, че приходитѣ отъ общинскитѣ фондове бѣха прехвърлени къмъ бюджетитѣ на общинитѣ, създава вече голѣми мъчнотии въ работата на Министерството на земеделството за подобрене на скотовѣдството. Че имало грѣшки въ използване на скотовѣднитѣ фондове, че сѫ правени грѣшки въ използването на тѣхнитѣ сѣдства, азъ не мога това да отрека, но че сѫ необходими сѣдства за подобрене на скотовѣдството, и че тѣзи сѣдства трѣбва да се намѣрятъ, едва ли нѣкой може да отрече. Този, който малко-малко познава живота на нашето село, на нашето селско земеделско стопанство, знае, че не може да става въпросъ за подобрене на добитѣка, за подобрене на ценни разплодници, за уголѣмяване на фуражната площъ, за организиране на мѣроприятията, които по-нататъкъ ще спомогнатъ за развитието на земеделското стопанство, за организиране на пазари, за организиране на кланици, за организиране на млѣкарници, за организиране на маса мѣроприятия, безъ които въобще не може да става въпросъ за подобрене на земеделското стопанство, и той едва ли би се осмѣлилъ да посегне на тѣзи обществени сѣдства. Ако земитѣ на скотовѣднитѣ фондове бѣдатъ раздадени въ частна собственост, може да бѣдете сигурни, че всички ония усилия, които полага Министерството на земеделството за подобрене на скотовѣдството, ще ударятъ на камѣкъ, абсолютно нищо не ще може да се направи, защото държавата нѣма възможностъ да отдѣля сѣдства отъ редовния си бюджетъ, нѣма и окръжнитѣ постоянни комисии, които да даватъ известни сѣдства, а общинитѣ сѫ съвършено немошни. При това положение, не може да става въпросъ за нѣкакво осезателно подобрене на скотовѣдството.

Трѣбва да кажемъ, че въ нашето стопанско развитие и въ нашето земеделско стопанско развитие, ние се намираме въ единъ периодъ, когато сме длѣжни, въпрѣки празнитѣ каси на държавата, да направимъ всичко възможно, за да подпомогнемъ земеделското стопанство и да го подпомогнемъ тамъ, където частната инициатива, където населението не е въ състояние да отдѣли сѣдства, за да направи нѣщо отъ общественъ интересъ, безъ което не може да се мисли за подобрене на земеделското стопанство. Ще ви посоча единъ примѣръ, за да илюстрирамъ мисълта си още по-добре. Въ този моментъ на паднали цени на зърненитѣ продукти, на пшеницата или пѣкъ на кукуруза, на паднали цени на всички земеделски произведения, ако щете, има известенъ интересъ къмъ нашето скотовѣдство въ тая смисълъ, че тукъ идватъ постоянно хора отъ вънъ, които се интересуватъ отъ износа на добитѣкъ за месо. Оня денъ заинтересовани италиянци, датчани дори, които се намиратъ въ връзка съ английския пазаръ, австрийци и др., идатъ тукъ да търсятъ месо за износъ на чужди пазари. Когато вече се слага въпросъ за износъ на месо, пита се: каква стока ще се предлага и дали действително тя е стока за износъ, най-важното, дали ще може да се пласира на чуждитѣ пазари? Отъ това, което азъ зная, отъ това, което и вие знаете много добре, ние, въ всѣки случай, не сме стигнали още въ подобренieto въ качествата на нашия добитѣкъ до тамъ, че да сме въ състояние да можемъ да изнасяме

стока, която действително ще се цени на външния пазаръ, и което е по-важно, ще може да се задържи на този пазаръ. Напр., взискателниятъ английски пазаръ иска свинско месо отъ млада свиня, 70—80 килограма, безъ много слабина; французкиятъ пазаръ търси доброкачествено овче месо отъ специално храненъ и гледанъ добитѣкъ. Сѣщото можемъ да кажемъ и за птицитѣ. Значи, необходима е една специална грижа за подобрене качеството на нашия добитѣкъ, което несъмнено ще се постигне съ по-добри мѣжки разплодници, съ по-добри женски разплодници, съ по-добро и рационално хранене на добитѣка, което предполага засилването на фуражното производство, съ по-добри обори, съ по-добро гледане на добитѣка; съ организирането на колективни предприятия, които ще допринесатъ да може действително да се стабилизира скотовѣдството въ нашата страна; съ организиране на кооперативни предприятия — кланици, млѣкарници и др. А всички тѣзи мѣроприятия безъ обществени сѣдства сѫ невъзможни. Който мисли, че може да се мине този етапъ на развитие, който живѣе нашето земеделско стопанство, безъ тѣзи сѣдства, се заблуждава и се силно заблуждава. Когато ние изнемогваме, когато нашето селско земеделско стопанство изнемогна, особено дребното земеделско стопанство, ние сме длѣжни било съ държавни сѣдства, а щомъ ги нѣма тѣхъ, съ обществени сѣдства и гарантирани източници, действително да осигуримъ развитието на нашето скотовѣдство. Посѣгането на скотовѣднитѣ фондове чрезъ прехвърлянето на тѣхнитѣ бюджети къмъ общинскитѣ бюджети ще влоши още повече положението. Азъ зная възраженията, които може да ми се направятъ, обаче други начини да гарантираме необходимитѣ сѣдства за тази целъ не може да намѣримъ. И азъ съмъ дълбоко убеденъ, че ако г. министрътъ на земеделството проучи положението, въ което сѫ попаднали тия мѣроприятия, които сѫ започнати за подобрене на скотовѣдството, ще дойде до убеждението, а и вие ще дойдете до сѣщото убеждение, че действително могатъ да се платятъ заплатитѣ на общинскитѣ чиновници, могатъ да се улеснятъ общинитѣ въ даденъ моментъ, но че мѣроприятията за подобрене на скотовѣдството ще спратъ. И едва ли нѣкой може да се съмнява въ това.

Общинскитѣ съвети, твърде естествено, много нормално е, човѣшко е, ако щете, ще предпочетатъ да похарчатъ винаги паритѣ за заплати било на кмета, било на помощника, било за чиновницитѣ и т. н., отколкото да ги дадатъ тѣзи сѣдства за обществени мѣроприятия. На насъ, обаче, тукъ, въ Народното събрание, не се полага, по моето разбиране, да гледаме така на тази работа, както на нея могатъ да гледатъ долу общинскитѣ съвети или общинскитѣ власти. И моето заключение е ясно: при унищожението на скотовѣднитѣ фондове не може да се мисли за нѣкакво подобрене на нашето скотовѣдство, министерството ще бѣде парализирано въ своята работа и за никакво подобрене на скотовѣдството не ще може да се говори.

Отнематъ се и земитѣ на училищнитѣ фондове. Може би другъ по-умело отъ мене ще защити, че сѫ необходими сѣдства за издрѣжката на училищата, специално въ селата, но азъ смѣтамъ, че когато се знае, че общинскитѣ училищни фондове даватъ около 200 милиона лева за издрѣжка и обзавеждане на училищата, едва ли може нѣкой да мисли, че когато се отнематъ земитѣ на училищнитѣ фондове, държавниятъ бюджетъ ще е въ състояние да отдѣли 200 милиона лева за издрѣжка на училищата, които днесъ се издрѣжатъ и обзавеждатъ отъ тѣзи сѣдства. Другъ е въпросътъ, какво трѣбва да стане съ голѣмитѣ суми, които нѣкои общини реализиратъ отъ училищнитѣ фондове. Въ всѣки случай въпросътъ е голѣмъ, и той заслужава, по моето разбиране, голѣмото внимание на Народното събрание и азъ съмъ дълбоко убеденъ, че този въпросъ, когато отиде въ комисията, убедителенъ отъ разни страни, ще получи своето целесъобразно разрешение.

И. Велчевъ (з): Г. професоре! Тази цифра отъ 200 милиона лева, която Вие посочихте, е много малка.

Я. Молловъ (д. сг. Ц): Азъ говоря приблизително.

И. Велчевъ (з): Само по закона за намаление на наемитѣ на фондовитѣ земи, училищнитѣ фондове сѫ загубили 650 милиона лева.

Я. Молловъ (д. сг. Ц): Това е една колосална цифра, която показва, че действително голѣма сума е необходима за издрѣжката на училищата.

Друго едно постановление въ законопроекта, което на мене ми обръна вниманието, то е, че всички отчуждени

земи, значи и общинските мери — за тях е казано изрично в законопроекта — ще се плащат от сръдствата на държавния бюджет. Аз поне не мога да си представя какъ може в този моментъ да се мисли, че може да се намърятъ сръдства отъ държавния бюджетъ за плащането на тия отчуждени земи.

А. Буковъ (з): Нѣма токова нѣщо.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Има, има, и азъ се учудихъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Това плащане ще става чрезъ дългосрочни облигации.

Я. Молловъ (д. сг. Ц): Въ всѣки случай това е голѣма сума, която не може да се намѣри днесъ.

Азъ мога да ви посоча какъ е уредено изплащането на отчужденитѣ земи въ други страни. Гърция, която отчужди маса земи на едри земледѣлци и оземли малоземелнитѣ и безземелнитѣ земледѣлци, за да намѣри суми, съ които да плати имотитѣ, още при вършитбата събира частъ отъ реколтата, обръща я въ пари и заплаща земитѣ, които сѣ отчуждени. Вънъ отъ това Гърция издаде така нареченитѣ обезпечителни облигации. Въ всѣки случай въпросътъ за изплащането на земитѣ едва ли може да бѣде разрешенъ съ това постановление на законопроекта.

Държавниятъ бюджетъ не е въ състояние да понесе изплащането на отчужденитѣ земи, макаръ и въ такива минимални размѣри, каквито се предвиждатъ.

Между другото г. Буковъ каза нѣколко думи по въпроса за заплащането на земитѣ. Азъ, въ своята статия свършено не съмъ засѣгалъ този въпросъ, г. Буковъ. Въпросътъ не е тамъ. Въпросътъ е за ценитѣ, по които трѣбва да бѣдатъ платени земитѣ. Естествено, трѣбва да се търси една справедлива и обективна база. Въ законопроекта е предвидено земитѣ да се платятъ по пазарнитѣ цени на земитѣ презъ 1932 г., намаление съ 50%. Но като се знае, че земедѣлскитѣ произведения имаха най-низка цена презъ 1932 г. и че днесъ ценитѣ на земитѣ сѣ паднали неимоверно ниско — споредъ свѣдѣнията, които имамъ отъ клоноветѣ на Земедѣлската банка въ разнитѣ крайща на страната, цената на земята е паднала извънредно много; нѣщо повече, нѣма кой да купува земя — едва ли може да се смѣта, че половината отъ стойността на земята презъ 1932 г. може да бѣде справедливо обезщетение за отнетитѣ земи, на били тѣ и общински мери. Въ всѣки случай меритѣ сѣ общинска собственост и едва ли може да се заплатятъ по такива ниски цени.

Въпросътъ е да се намѣри обективна база. Старииятъ законъ за трудовата поземелна собственостъ предвиждаше да се вземе сръдната цена на земитѣ преди войнитѣ и следъ войнитѣ, презъ периода 1905—1915 г. Въ всѣки случай, трѣбва да се намѣри нѣкаква база, върху която да се постигне едно по-справедливо обезщетение на ония, отъ които се отнематъ земитѣ. Азъ смѣтамъ, че базата, пазарната стойностъ на земята презъ 1932 г., е несправедлива. Не може да се каже, че ценитѣ на земедѣлскитѣ произведения нѣма да падатъ по-нататѣкъ, но има всѣчки изгледи, че ние сме стигнали до най-низката точка на падане на ценитѣ, и че днесъ можемъ да имаме вече и по-добри изгледи. Достатъчно е да ви кажа, споредъ изучаванията, които сѣ правени въ инситута по земедѣлска икономия въ агрономическия факултетъ, че падането на ценитѣ на земедѣлскитѣ произведения е било сравнително голѣмо въ 1929 г., но катастрофално то става въ 1931 и 1932 г. Сега вече се намираме въ единъ периодъ на по-голѣма установеностъ. Паднала е цената на земята, паднала е цената на добитѣка, паднала е цената на машинитѣ, и като се взематъ тѣзи цени на тѣзи сръдства на производството на земедѣлското стопанство днесъ, може да се допусне, че ще почне да се отбелязва подобрене.

Р. Василевъ (д. сг): Относително!

Я. Молловъ (д. сг. Ц): Едно друго постановление на законопроекта, което спира моето внимание, това е постановлението, съ което се дава право на съвета при отдѣленieto за поземелна собственостъ и комасація при министерството да допълва решенията на общинскитѣ комисии. Азъ не зная, какви сѣ били мотивитѣ на г. министра да предвиди едно такова постановление, но да се предвижда допълване отъ съвета при това отдѣление на решенията на общинскитѣ комисии, които ще отнематъ и раздаватъ земи, ми се струва, е нѣщо опасно. Това трѣбва да бѣде на всѣка цена премахнато.

Забележката къмъ § 26 предвижда възстановяване на нотариалнитѣ актове, издадени по закона за трудовата поземелна собственостъ, ако тѣзи, които сѣ оземлени, владѣятъ земята и днесъ. Тая забележка трѣбва да се разшири — да се отнася не само за актоветѣ, издадени по силата на закона за трудовата поземелна собственостъ, а и за актоветѣ, издадени по силата на закона за трудовитѣ земедѣлски стопанства. Щомъ се прави ревизия, трѣбва да се ревизиратъ всѣчки решения. Не е основателно едни решения да се оставятъ въ сила, а други решения да се ревизиратъ.

По моето разбиране, законопроектътъ въ тая му форма, съ тия сръдства, които той предвижда, не ще може да постигне своята основна целъ, да създаде жизнеспособни земедѣлски стопанства, не за друго, но защото нѣма възможностъ на тия обезземелени, на които законътъ предвижда да се даде земя, да се дадатъ и нуждитѣ сръдства въ добитѣкъ, въ инвентаръ, постройки и пр., за да могатъ да основатъ жизнеспособни земедѣлски стопанства. Азъ съмъ убеденъ дори, че и ония малоземелени, на които законътъ предвижда да се дадатъ земи, не ще могатъ да организиратъ земедѣлски стопанства, защото и днесъ голѣмата маса, както казахъ, наши земедѣлски стопанства се намиратъ въ състояние на парализация, въ едно състояние на неустойчивостъ, на голѣма нежизнеспособностъ. И ето защо смѣтамъ, че усилията ни и усилията на правителството трѣбва да бѣдатъ насочени по-скоро къмъ създаване на условия, при които нашето земедѣлско стопанство днесъ, такова, каквото е, предимно трудово, да може да произвежда нормално, т. е. ще трѣбва да се направи всичко възможно, за да може то да произвежда безъ загуба. Това води логично къмъ следното: ще трѣбва да се види на какво се дължатъ голѣмитѣ производствени разноси на нашето земедѣлско стопанство днесъ и на какво се дължатъ голѣмитѣ загуби, които то реализира. Азъ не ще се спирамъ на този въпросъ, но само за да илюстрирамъ мисълта си, мога да ви кажа, че отъ изучаванията, които сѣ правени отъ инситута по земедѣлска икономия при нашия агрономически факултетъ, приблизително около 100—110 хиляди стопанства годишно приключватъ съ загуба; една голѣма частъ отъ земедѣлскитѣ стопанства реализиратъ отъ 1 до 2% печалба и твърде малко земедѣлски стопанства реализиратъ около 3% печалба. Това показва само едно, че земедѣлското стопанство боледува, че усилията на управлението трѣбва да бѣдатъ насочени къмъ намаляване на производственитѣ разноси, къмъ създаване на условия, при които ще могатъ да бѣдатъ реализирани по-голѣми доходи.

Азъ не искамъ само да се задоволя съ тази обща мисълъ, а ще илюстрирамъ мисълта си съ единъ примѣръ. Днесъ когато съществува голѣма конкуренция, когато ние сме измѣствани отъ други земедѣлски страни на чуждитѣ пазари, въпросътъ за намаляването на производственитѣ разноси е единъ голѣмъ въпросъ, който се поставя на нашата страна. Голѣмитѣ производствени разноси у насъ идатъ отъ тамъ, че действително нѣма едно съответствие между ценитѣ на земедѣлскитѣ произведения и ценитѣ на индустриалнитѣ произведения, които земедѣлцетѣ купува. Въ този моментъ азъ имамъ нарѣчка данни да ви кажа какъвъ процентъ съставляватъ сръдствата, които земедѣлското стопанство изразходва общо и какъвъ процентъ съставлява сумата, която то харчи за произведения отъ индустриаленъ произходъ, за предмети, доставени отъ пазара, но мога да кажа, че нашето земедѣлско стопанство купува отъ пазара сравнително доста много продукти отъ индустриаленъ произходъ. Една голѣма частъ отъ сръдствата си то харчи за облѣкло, за обувки, за газъ, за бензинъ и т. н. Отъ друга страна, вземете онова, което се плаща за превозъ на продуктитѣ, които земедѣлското население продава. Вземете, напр., превознитѣ тарифи по нашитѣ желѣзници. Отъ 1926 г. до-днесъ тѣ сѣ останали на едно и също ниво. Не може да става въпросъ при тия желѣзнопътни тарифи земедѣлското стопанство да понася тия разходи за превозъ, защото въ края на крайщата тѣ лѣгатъ върху него. Нашето земедѣлско стопанство не може да понася това ниво на данѣци, които плаща; нашето земедѣлско стопанство не може да понася и тия различни такси, които е принудено да плаща по единъ или другъ начинъ за явяване на пазара, за гербови марки и други всевъзможни разходи, съ които е обременено.

Р. Василевъ (д. сг): Само 40 ст. се плаща за превозъ на килограмъ царевича отъ Варна до София, когато тя струва 1-20 л. — значи $\frac{1}{3}$ отъ стойността ѝ.

Я. Молловъ (д. сг. Ц): Само съ този примѣръ искахъ да подчертая мисълта си и да ви наведе на това, че въпросътъ

за намаляване на производственитъ разноси е голѣмъ въпросъ. Намаляването на производственитъ разноси може да стане не само съ намаляване ценитъ на артикулитъ, нуждни за производството, и на известни такси, но може да стане и трѣбва да стане — така както го правятъ другде — и съ увеличаване производството на единица площъ. Дали ние ще произвеждаме отъ декаръ 100 килограма или съ същитъ разноси ще произвеждаме 150 килограма, не е едно и също нѣщо; дали отъ една крава ние ще получимъ 700 или 1.000, или 1.500, или 2.000, или 2.500 литри млѣко годишно, не е едно и също нѣщо; дали отъ една кокошка ще вземемъ 70 или 120 яйца, не е едно и също. Когато ние ще имаме възможностъ отъ единица площъ, отъ една глава добитѣкъ да получимъ по-голѣмо количество продукти, естествено, производственитъ разноси ще се намалятъ. Но това пакъ ни изправя предъ голѣмия, основния въпросъ за създаване на нормални условия за производството на нашата страна днесъ, когато земеделѣското стопанство е силно засегнато отъ криза. Това значи усилия за намаляване на производственитъ разноси, усилия за увеличаване въ същото време производството отъ единица площъ, отъ една глава добитѣкъ; това значи една планоѣрна земеделѣска политика, която ще ни даде възможностъ да имаме жизнеспособни земеделѣски стопанства, които да не произвеждатъ съ загуби. Това, значи, че не е необходимо въ този моментъ ние да раздаваме земи, безъ да имаме условия да създадемъ жизнеспособни земеделѣски стопанства. При ограниченитъ срѣдства, които имаме, при ограниченитъ срѣдства, съ които разполагатъ отдѣлнитъ стопани, при ограниченитъ срѣдства, съ които разполага

държавата, по моето разбиране, общественитъ фондове, които подпомагатъ подобрието на нашето земеделѣско стопанство, трѣбва да бѣдатъ на всѣма цена запазени.

Ето защо азъ още веднѣжъ се връщамъ къмъ въпроса за запазване на общинскитъ скотовѣдни фондове. Безъ срѣдства за подобрието на скотовѣдството и земеделѣството, не може да става въпросъ за увеличаването производителността на единица площъ или на глава добитѣкъ; не може да става въпросъ за увеличаване дохода отъ единица площъ, или не може да става въпросъ за увеличаване дохода отъ нашето земеделѣско стопанство — голѣмата проблема, предъ която ние сме изправени днесъ.

Ето защо азъ смѣтамъ, че ако г. министърътъ действително счита, че неговиятъ законопроектъ трѣбва да даде положителни резултати, т. е., че той трѣбва да създаде, както той се изразява, жизнеспособни земеделѣски стопанства, законопроектътъ, по моето разбиране, трѣбва да претърпи основни корекции въ комисията. Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че голѣмата целъ, която се преследва съ законопроекта, ще може да бѣде реализирана само тогава, когато действително се направятъ тия основни и съществени корекции въ законопроекта. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ — Цанковъ)

Председателътъ: Моля ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни да вдигнемъ заседанието за утре, 15 ч., съ днешния дневенъ редъ, да вдигнатъ рѣжка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 47 м.)

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Секретаръ: Т. ХР. МЕЧКАРСКИ

Замѣстникъ-началникъ на Стенографското отдѣление: Д. ДУКОВЪ

ПОПРАВКА НА ВАЖНА ПЕЧАТНА ГРѢШКА

въ 75. заседание, отъ 30 мартъ 1933 г., стр. 1601 да се чете стр. 1597, а стр. 1597 — стр. 1601.